היינט „Radomer-Kielcer Leben“ 28 (778) – Opłata pocztowa – uiszczona ryczałtem. XVI-ער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

אַבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ אָפּאַטאָוו, וויערשזבניק און סביבה

Radom, dnia 14 lipca 1939 r.
ראַדאָם. פרייטאָג כ״ז תמוז תרצ״ט
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

אַבטיילונג פאַר קעלץ
פאַר׳ן אינהאַלט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך.

וואָרנונג

אַזוי ווי עס האָבען זיך אויף דעם האַנדעלס - מאַרק בעוויזען לעדער אויסאַרבייטונגען אונטער דעם נאָמען „אָלימפּיאַדאַ“ וואָרנען מיר, אַז די סחורה האָט קיין שום שיכות נישט מיט די סחורות „אָלימפּיאַ“ גאַרבעריי - אַנשטאַלטען פּ. לעווענזאָן ראַדאָם, מלאַדזשאַנאָווסקאַ 94 און מיר נעהמען פון זיך אַראָפּ יעדע אחריות פאַר דער גאַטונג פון די אויסאַרבייטונגען „אָלימפּיאַדאַ“.

מיט אַכטונג
„אָלימפּיאַ“
גאַרבעריי=אַנשטאַלטען פּ. לעווענזאָן
ראַדאָם, מלאַדזשאַנאָווסקאַ 94.

בעקאַנטמאַכונג.

איך מאַך בעקאַנט, דאָס אין מיין לאַנג-יעהריגע פירמע, וואָס געפינט זיך אויף
שוויעזשאַ 17
(קעלעס-קראָוו)
איז צו בעקומען
פערטיגע מעבעל
ווי: שלאָף - צימערס, עס - צימערס, פון די נייעסטע מאָדערנסטע פאַסאָנען
אין אַלע קאָלירען צו ביליגע פרייזען און ביי גוטע בעדינגונגען.
קומט און איבערצייגט אייך.
מיט אַכטונג **ש. דיזענהויז**
שוויעזשאַ 17

„איך ערקלער!“ דער דאָזיגער אויפלעבענדער ביאַצעל פאַר דער הויט איז וואונדערליך!“

טר בעווייזט, אַז די הויט קאָן ריך טרנעהרט

מיין קאָסמעטיק-ספּעציאַליסט האָט מיר אַנפערטרויט דעם סוד, אַז ביאַצעל, וועלכען עס ענטהאַלט דער דאָזיגער ספּעציעלער אויפלעבונגס - קרעם, ווערט אַרויסבעקומען פון זאָרגפעליג אויסגעקליבענע יונגע חיות. ער דרינגט טיף אַריין אין דער הויט און בעזאָרגט זי מיט די אויפלעבענדע שטאָפען און וועלכע זי נויטיגט זיך, כדי צו זיין יאַדערדיג, פריש און יונג. ער איז ערפונדען געוואָרען דורך אַ גרויסען פּראָפעסאָר פון ווינער אוניווערזיטעט און איז איצט פעראייניגט מיט׳ן קרעם Tokalon ראָזאַ קאָליר, פּרעפּאַרירט לויט אָריגינעלע פראַנצויזישע פאַרשריפטען פון דעם אויסגעצייכנעטען פּאַריזער קרעם Tokalon סאָקי אין אַזאַ פּראָפאָרץ, כדי אויפצולעבען די הויט-געוועבען. געברויך דעם דאָזיגען קרעם אין אָווענד, דאָגעגען דעם קרעם Tokalon פון ווייסען קאָליר — אין דערפריה. אין משך פון 3 טעג וועט איהר זיין אויפן ריכטיגען וועג פטור צו ווערען פון אַלערליי חסרונות פון דער הויט און איינגעשרומפּטע געזיכט-מוסקולען. ערפּאַרונגען, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען דורכן פּראָפעסאָר סטייסקאַל פון ווינער אוניווערזיטעט אויף פרויען אין עלטער פון 55 ביז 72 יאָהר האָבען בעוויזען, אַז די איינשרומפּונגען זענען פערשוואונדען בעוואָרען אין משך פון 6 וואָכען.

בויטיג
אַ לערן - יונגעל
— אין דרוקעריי פון —
רעדאַקציע שוואַרליקאָווסקאַ 20

Patronat nad Młodzieżą Żydowską
przy Radomskim Oddziale „Centosu“
ogłasza **KONKURS**
na stanowisko **Kierownika Patronatu**

Zgłoszenia pod: Dom Sierot i Starców
Radom, Warszawska 3, dla Patronatu.

Lubelsko-Łódzka
Komunikacja Samochodowa w Lublinie

uprzejmie zawiadamia P. T. Publiczność, że została uruchomiona komunikacja samochodowa z **Łodzi** przez **Radom, Puławy** do uzdrowisk **Nałęczowa i Kazimierza n. Wisłą**

Polecając się łaskawym względom P. T. Publiczności nadmieniamy, że komunikacja odbywa się naszymi luksusowymi autobusami, przystosowanymi do odbywania długodystansowych podróży. dla wycieczek zpiżki.

DYREKCJA.

KRYNICA
Królowa Uzdrowisk Polskich
SEZON w PEŁNI
Leczenie Wypoczynek Rozrywki

Posiadacz niniejszego kuponu kontrolnego, po przedstawieniu go w Komisji Zdrojowej w Krynicy, otrzymuje 5 proc. zniżki z taksy kuracyjnej.

Nauczyciel z uniwersyteckim wykształceniem udziela lekcyj.
Przygotowuje do egzaminów do wszystkich klas gimnazjum.
Uczy w kompletach dzieci szkół powszechnych z poprawkami. Niedrogo
Wiadomość: w Redakcji.

אַ בשורה-טובה — אין די גרויסע היצען!

יעדער בעל-הבית׳טע קאָן ביי זיך אין שטוב אויף אַ היימישען פשוט׳ען אופן צוגרייטען אַ געשמאַקע אָפּפרישענדע און געזונטע משקה פאַר אַ שפּאָט ביליגען פרייז, קויפענדיג, אַ פּעקעל קאָנצענטראַט «פּיווקאָל» מיט׳ן גלאָק
»Piwkol« z dzwonkiem
אויסאַרבייטונג פון דער פאַבריק «Jawa» z dzwonkiem אין ראַדאָם.

Młodzieniec inteligentny, energiczny — poszukuje jakąkolwiek posadę
Zgłoszenia łaskawie skierować do redakcji – dla „energ“.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דער פאַמיליע **ישׁ. אייגער**
צוליב׳ן טויט פון זייער פאָטער
זלמן יוסף פרידמאַן נ. ע.
ל. לאַנדוי עס פרוי (זשעראָמסקי 30)

Termin zakładania anten zbiorowych upływa już wkrótce!
Anteny zbiorowe
instaluje firma elektro-techniczna
I. GOLDBERG
Zeromskiego 9

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół to
kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp.Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

גאַלוואַניזיר-אַנשטאַלט און מעכאַנישע שלייפעריי
נעמט אָן צו שלייפען פאָלגענדע מכשירים:

1) פריזירער-מכשירים: בושיטוועס, שערלעך און האָר - מאַשינקעס.
2) מעסערס, שערן, מאַשין מעסערס און חלפים
3) אַלערליי דענטיסטישע און כירורגישע מכשירים.

צו ניקלען טיילען פון:
ראָווערען, אויטאָבוסען און דאָקטאָרסקע מכשירים.
צו זילבערן:
לעפל, גאָפּל, מעסער, לייכטערס א. ד. גל.
צו פאַלירן:
פאַרשידענע מעטאַלן אויף הויכגלאַנץ.

סאָלידע בעהאַנדלונג!
גאַראַנטיע אויף הונדערט פּראָצענט
י. שטשערבאַצקי זשעראָמסקיעגאָ 21

וילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע חעש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבעריי און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. Hempel

Centrala **Stare Miasto 7** telefon 19 - 70
Filje **Zeromskiego 1**
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס׳האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט. ס׳ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! —פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג׳ן וואַשען קאַפּעלושען

שויך=קעלערן און שויך=גראבענ'ס פאר דער בעפעלקערונג

מוזען געבויט ווערען דורך דער שטאדט = פערוואלטונג און דורך די הויז = בעזיצער

די טעג איז געווארען ארויסגעגעבען א צירקוליאר וועגען פערזארגען די בעפעלקערונג מיט שויך-קעלערן וואס זאלען פערהיטען די בעפעלקערונג פון לופט-אנפאלען; דער צירקוליאר לעגט ארויף אויף דער אדמיניסטראטיווער מאכט די פליכט תיכף אונטערצונעמען די צוגרייטונג'ס-ארבייטען; די בוי-מאכט וועט נישט געבען קיין דערלויבעניש זיך אריינצוקלייבען אין אויסגעבויטע הייזער, כל-זמן עס וועלען נישט אויסגעפערטיגט ווערען פולשטענדיג די שויך-קעלערן.

יעדעס הויז וועט בעטראכט ווערען און עס וועט פעסטגעשטעלט ווערען, צי די קעלערן קענען דינען צו דעם צוועק אין פאל אויב אין קעלערן וועט נישט קענען איינגעארדענט ווערען קיין שויך-לאקאל, וועט פעראָרדענט ווערען דעם בעל-הבית אויסצובויען א ספעציעלען אונטערערדישען שויך-לאקאל.

גלייכצייטיג מיט דער דאזיגער אקציע וועלען אויך די שטאדט-פערוואלטונגען מוזען צוגרייטען שויך-לאקאלען.

אין די פארקען און אויף נישט פער-בויטע פלעצער דארפען געמאכט ווערען לופט-שויך-גראבענ'ס. די ארבייטען דאר-פען פערענדיגט ווערען אין משך פון זומער.

פרעמיער סקלאדקאווסקי וועט נאך דעם טערמין פערזענליך אומעטום קאנ-טראלירען, צי אלץ איז אויסגעפיהרט געווארען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער שטאדט - פרעזידענט גושעטשנאראווסקי אבגעהאלטען היינטיגע וואך א קאנפע-רענץ מיט די שטאדטישע אינזשיניערען און טעכניקער צו וועלכע ער האט אפע-לירט, זיי זאלען ווידמען א פאר שעה טעגליך אויף דורכצופיהרען די פארבע-רייטונגען צום אויפבויען די סכראנעס אין פערלויף פון גאנצען מאנאט ליפיעץ.

אלע הייזער וועלען אונטערזוכט ווע-רען, צי ס'זענען דארט פערהאנען מעג-ליכקייטען איינצוארדנען אין זיי פער-זיכערונג'ס-ערטער פאר גאז.

עס זענען געשאפען געווארען א גרע-סערע צאהל קאמיסיעס, אין צוזאמענ-שטעל פון וועלכע עס געהען אריין: אג-אינזשינער-ארכיטעקט אלס פארשטעהער פון דער שטאדט-פערוואלטונג, דער בלאק-קאמענדאנט און דער הויז-איי-גענטימער, אדער דער אדמיניסטראטאר פון הויז.

די דערמאנטע קאמיסיעס, בעקענענ-דיג זיך מיט'ן צושטאנד פון די קע-לער'ס, וועלען זיך ארויסזאגען וועגען זייער טויגבארקייט; זיי וועלען פראיעק-טירען נויטיגע ענדערונגען און די גרויס פון מאטעריאל אויף איבערצואַרבייטען ווי אויך אויפגעבען א פלאן פון אזעלכע ארבייטען.

די קאמיסיעס האבען שוין אנגעהויבען זייער טעטיגקייט פון נעכטען אן.

די שטאדט-פערוואלטונג רופט אלע הויז-אייגענטימער און די קאמענדאנטען פון די בלאקען, אז זיי זאלען ארויס-ווייזען די ווייטגעהענדסטע הילף אין דער הינזיכט, די, וואס וועלען בעשווע-רען די ארבייט פון די קאמיסיעס, דורך ענטזאגען צו געבען ערקלערונגען, נישט דערמעגליכען דעם צוטריט צו די קע-לער'ס, אדער אויף וועלכען ס'איז אנ-דערען אופן – וועלען צוגעצויגען ווע-רען צו שטראפבארער פעראנטווארט-ליכקייט.

וואס איז מיטן נייעם שטאדט=ראט?

וואס איז מיט'ן נייעם שטאדט-ראט? ווען וועט ער זיך קאנסטיטואירען און איבער-נעמען די ממשלה פון דער היינטיגער שטאדט-פערוואלטונג?

אויף אט דער פראגע געפונט מען טייל-ווייז אַנטפער אין דער ארטיגער פוילי-שער פרעסע.

לויט'ן „דזיען-ראדאמסקי" קומט אויס, אז נאך היינטיגען מאנאט וועט דער נייער שטאדט-ראט זיך צונויפקומען און אבהאל-טען זיין ערשטע זיצונג, וועלכע וועט זיין ביז גאר אינטערעסאנט.

די דאזיגע צייטונג ווייס צו דערצעהלען צוויי זאכען: די צוויי פראטעסטען פון יו-דישען בירגערליכען בלאק וועלען אויף בעשטימט ווערען אנולירט דורך דער וואָ-יעוואדסטווא או, אז אויף דער ערשטער זיצונג פון נייעם שטאדט-ראט וועט ארויס-גענומען ווערען אויפ'ן טיש דער אויס-וואהל פון א נייעם שטאדט פרעזידענט. מחמת דער היינטיגער פרעזידענט גושעטש-נאראווסקי איז נאר בעשטימט געווארען אויף איין יאהר פרובע. דאס יאהר האט זיך שוין אויסגעלאזט און דעריבער וועט אקטועל די וואהל פון א נייעם פרעזידענט.

דער „ראבאטניק" שרייבט, אז דער וואָ-יעוואדישער אמט איז ציגעטרעטען צו בע-טראכטען די פראטעסטען אויף די וואהלען צו די שטאדט-ראטען אויפ'ן שטח פון דער קעלצער וואיעוואדסטווא. עס זענען שוין ענטשידען געווארען די פראטעסטען פון עטליכע שטעדט און עס ווערט ערווארט, אז שוין קירצליך וועלען אויך ענטשידען ווערען די ראדאמער וואהל-פראטעסטען.

בערך 150 מיליאן גלעזער וואסער

סערבירט פוילען אין א הייסען זו-מער-טאג. נישט אלץ אבער וואס מענ-שען טרונקען, איז געווינשען פאר'ן געזונד. גאנץ אפט רופען ארויס פער-שירענע קאלטע געטראנקען געפעהרליכע קראנקהייטען.

א גרויסע סענסאציע און אלגעמיי-נעם אינטערעס האט ארויסגערופען דער נייער פראדוקט א. נ. „פיווקאל" מיט'ן גלאק פון דער פאפולערער יודישער פאב-ריק „יאווא" אין ראדאם, וועלכע האט די ערשטע אין דער וועלט ארויסגעלאזט די באקאנטע פאטענטירטע קאווע מיט שאקאלאד - אראמאט „אידעאל - יאווא" מיט'ן גלאק, ווי אויך די בעריהמטע נאטוראלע טהיי „בעלל-טהיי" מיט'ן גלאק.

„פיווקאל" איז א עקסטראקט-קאנצענ-טראט, פון וועלכען יעדע בעל-הבית'טע קאן ביי זיך אין שטוב אויף א היימי-שען און פשוט'ען אופן צוגרייטען א משקה, וואס איז איינגאנצען עהנליך צו שווארץ - סלאדאווע ביער. די משקה לעשט דעם דורשט, שטארקט און וועקט דעם אפעטיט, פערדייעט די שווערסטע מאכלים, ווירקט זעהר גוט אויפ'ן געזונד און רופט נישט ארויס די שלעכטע פאל-גען, ווי ביים טרונקען וואסער א. ז. וו.

עקסטראקט „פיווקאל" ווערט פער-קויפט אין בייטעלעך אין יעדער דראָ-געריע און קאלאניאל-געשעפט.

די גרעסטע איבערראשונג איז, וואס פון א בייטעלע פאר 20 גר. קען מען בעקומען די וואונדערבארע משקה אין א קוואנטום פון 12 ביז 15 ביער-פלא-שען.

דאס ארטיקעל האט במשך פון א קורצער צייט ערווארבען צוטרוי און אזא גרויסען ערפאלג, אז די פאבריק „יאווא" איז נישט אימשטאנד צו ליפע-רען אזוי פיעל פון דעם פראדוקט, ווי-פיעל דער מארק פערלאנגט.

Czy byłeś już

w Cyrku

«EMPIRE»

Jeśli chcesz się ubawić, dobrze wieczór spędzić zabierz swą rodzinę i spiesz do Cyrku, gdzie zobaczysz wspaniałe występy: akrobatów, klòwnów, gimnastyków, no i piękny balet.

Niewidziana dotychczas interesująca tresura koni i zwierząt domowych.

Przy Cyrku, który znajduje się przy pl. Jagiellońskim, znajduje się bogaty Zwierzyniec.

Ceny kryzysowe. W sobotę, niedzielę 2 przedstawienia o 4-ej i 8-ma 30 wieczorem.

קינא „טשארי"

צו ביליגע פרייזען

פון 25 גראשען אן

א שענער פראגראם

צווייטע סעריע

פון פילם

„די הערשערין פון דזשונגל"

א. נ.

נקמה פ"ו ווייסן קאברי

איבערן פראגראם

פאט = וואך

א מבול פ"ו קלאנגען ארום איבערטראגען די באהן = דירעקציע קיין כעלם

שוין דעם 12 וואזשעשיען זאל עס געשעהן — אויף איר ארט זאל קומען

שוין עטליכע יאהר האלט מען אין איין שרייבען, וועגען דער ראדאמער באהן-דירעקציע, אז זי געהט אוועק קיין כעלם. די ארטיגע פרעסע האט שוין נישט איינמאהל אנגעוויזען אויפ'ן גרויסען עקאנאמישען פערלוסט, וואס דידאָ-זיגע טראנסלאקאציע איז עלול צו ברענ-גען פאר דער שטאדט ראדאם. חוץ די פרעסע-ארויסטריטען האבען אויך נישט איינמאהל שוין אינטערווענירט פאר-שטעהער פון היגע ווירטשאפטליכע פעראיינען און ארגאניזאציעס, וועלכע האבען דאס זעלבע אויפמערקזאם גע-מאכט דער העכערער מאכט, וועלכע האט אין דעם ענין צו דעצידירען.

געווען מאמענטען, ווען מ'האט גע-מיינט, אז אט, אט געהט די דירעקציע אוועק. ס'איז אבער דערנאך אריינגע-טרעטען א שינוי און ס'איז צוריק גע-בליבען ווי פריהער. אזוי-ארום איז די פראגע ראדאם – כעלם נאך אלץ נישט געלעזט און זי הענגט ביז'ן היינטיגען טאג אין דער לופטען.

לעצטענס, נאך לענגערער שווייגעניש איז ווידער קאפויער געשווימען די פראגע: ביי וועמען בלייבט די באהן-דירעקציע און, צי וועט זי זיך טאקע ריהרען פון ארט?

אין עטליכע צייטונגען, ווארשאווער און פראווינציאנעלע, האט מען געליינט וועגען דעם פאלגענדע ידיעה:

„לעצטענט האט געווילט אין כעלם א קאמיסיע פון קאמוניקאציע-מיניסטער-יום מיט'ן דעפארטאמענט - דירעקטאר אינזש. אנדזשעיעווסקי, וועלכע האט געפארשט דעם צושטאנד פון דער אר-בייט ביים פערענדיקען די בנינים פאר

אנ'אנדערע דירעקציע

דער באהן-דירעקציע. עס איז שוין ענדגילטיג בעשטימט געווארען דער טערמין פון איבערטראגען די דירעקציע פון ראדאם קיין כעלם אויפ'ן 12 וואזשע-שיען ה. י. און די קאמיסיע האט צו דעם צוועק ארויסגעגעבען ענטשפרע-כענדע פעראָרדנונגען".

דער דאזינער ידיעה זענען פערלאָ-פען אנדערע אינפארמאציעס, וואהר-שיינליכע און נישט וואהרשיינליכע. ס'איז טשעקאווע דאס בינטל פרעסע-אינפארמאציעס (און אויך פון ראדיא) מכח דעם גורל פון דער באן-דירעקציע.

אין תחילת האט מען געשריבען, אז דאס איבערטראגען פון דער דירעקציע וועט פארקומען דעם 15 טשערוויעץ ה. י. ווען דורך אט דער צייט וועלען אויסגעפערטיקט ווערען די בעקאנטע אין גאנץ פוילען „כעלעמער חורבות". דער טערמין איז נישט געווארען דער-האלטען.

דעם 16 טשערוויעץ האבען זיך בע-וויזען אין דער פרעסע ידיעות וועגען א נייעם טערמין פון דער טראנסלאָ-קאציע. ס'איז דערמאנט געווארען די דאטע פון 1 וואזשעשיען, דערנאך דער 1 פאזדזיערניק. ענדליך האט מען גע-לאזט אין גאנג א נייעם טערמין, נעמ-ליך: דעם 12 וואזשעשען, און אויך דאן וועט דאס איבערטראגען געהן שטופענ-ווייז, אז דעם 1 פאזדזיערניק זאל די ביורא פון דער דירעקציע אנהויבען א נארמאלע ארבייט אין כעלם.

יעצט קומט א פרישע סעריע אינ-פארמאציעס, וועלכע זענען דורכגעלאפן אין דער פרעסע די לעצטע וואכען.

לאמיר אלזא אנהויבען צו ציילען איינס ביי איינס:

נישט אלע דירעקציע - אבטיילונגען וועלען איבערגעטראגען ווערען קיין כעלם; אז אין ראדאם וועלען אין דעם צייטווייליגען זיץ-ארט פון דער די-רעקציע, אמטירען אויף ווייטער צוויי אבטיילונגען.

אביסל שפעטער איז געקומען א ידיעה פון „מאסגעבענדע קוועלען":

אין ראדאם וועט בלייבען די אב-טיילונג פון די באהנען אויף דעם שמאלען טאר, וועלכע וועט זיך געפונען אין דער געביידע אויף קעלעס-קראוז.

ס'זענען אוועק א פאר טעג און ס'האט אנגעהויבען קורסירען א קלאנג, אז אין איינעם פון די בנינים פון דער ראדאמער באהן-דירעקציע, וועט זיך בעזעצען די לייטונג פון בויען באהן-ליניעס אין צענטראלען אינדוסטריעלען קרייז („צאפ").

צום סוף א רעוואלאציע-ידיעה:

גלייכצייטיג מיט'ן איבערטראגען די באהן-דירעקציע קיין כעלם, וועט אין ראדאם ענטשטעהן די דירעקציע פון די מלוכה'שע באהנען פון „צאפ", וועלכע וועט איינגעארדענט ווערען אין די געביידעס פון דער ביז-יעצטיגער ראדאמער באהן-דירעקציע.

וועלכע אינפארמאציעס עס ענטש-פרעכען דעם אמת – דאס איז שווער פעסטצושטעלען. די באן-מאכט שווייגט. אבער ווערסיעס און פלאטקעס וואקסען ווי שוואמען נאך א רעגען.

ס'איז נישט לאנג צו ווארטען. ביז'ן 12 וואזשעשיען איז נישט ווייט. דאן וועט מען זעהן וועמענ'ס נביאות ס'וועט מקוים ווערען.

אידעלער טהאט פון א גלח צו א איד

דער יוד פרץ פרידמאן איז געפאה-רען אויף די בארקעס מיט פלעשלעך לעמאניאדע. פלוצלינג האט זיך די פיהר אריינבעקומען אין א זומפ און זיך נישט געקענט ריהרען פון ארט. פרידמאן האט געפרובט מיט אלע כוחות ארויסשלעפען די פיהר, אבער דאס איז געווען פאר איהם צו-שווער. ער איז געשטאנען פערצווייפעלט און גע-ווארט אפשר וועלען אונטערקומען מענשען, וואס וועלען איהם העלפען.

און ער האט זיך טאקע דערווארט.

ביי דער נייער קירכע, וואס ווערט אויפגעבויט אויף די בארקעס, איז גע-שטאנען א גלח, וועלכער האט דאס אלץ אבסערווירט און מיטגעפיהלט דעם יוד'ס פערלעגענהייט. ער האט זיך גלייך געווענדעט צו די ארבייטער, וואס בויען די קירכע, זיי זאלען העל-פען דעם איד. דעם ערשטען ביישפיעל האט געגעבען דער גלח אליין, וועל-כער איז באלד אוועק צו דער פיהר.

די ארבייטער בוזאמען מיט'ן גלח האבען געהאלפען דעם יוד ארויסשלע-פען די פיהר פון טיפען זומפ.

דער יוד האט שטארק בעדאנקט דעם גלח, וועלכער האט געענטפערט, אז ס'קומט איהם נישט קיין דאנק, ווייל אלע מענטשען זענען קינדער פון איין גאט און ברויכען זיך געגענזייטיג ליב האבען. און ווען עמיצער געפינט זיך אין א נויט דארף איהם דער צווייטער ארויסהעלפען.

פרץ פרידמאן האט אלס אויסדרוק פון דאנק געוואלט מכבד זיין מיט ליע-מאניאדע, אבער אויך דאס האט מען איהם אבגעזאגט, ערקלערענדיק, אז פאר א מצווה, און פאר ערפילען א מענשליכען פליכט, טאר מען נישט נעמען קיין לוין.

פלאמבעס אויף כשר פלייש מיט צלמ'לעך

לעצטענס איז בעמערקט געווארען, אז צווישען די פלאמבעס, וועלכע ווערען ארויפגעלעגט אויף כשר פלייש, געפונען זיך אזעלכע וואס טראגען די אויפשריפט אנטאני פילאטשינסקי פון בידגאשטש און זענען חוץ דעם פערזעהן מיט צלמ'לעך.

ווען מ'האט אנגעפרעגט דער גמינע פון וואנען ט'האבען זיך גענומען אזעלכע „כשר'ע" פלאמבעס, האט זי ערקלערט, אז זי האט קיין אהנונג נישט אין דעם, זי קויפט פלאמבעס ביי א קראקאווער פירמע וועלכע האט זיי אויסגעמישט מיט פלאמ-בעס, וואס ס'האט ביי איהר בעשטעלט אנ-טאני פילאטשינסקי פון בידגאשטש.

די גמינע האט בעפוילען די מנקרים בודק צו זיין די פלאמבעס און בעזייטיגען פון זיי די נישט-יודישע.

זענען די מנקרים געזעסען און געקליבען געפונענדיג צווישען די פלאמבעס נישט איינס מיט א צלמ'ל.

ענגלישע פירמע וויל קויפען מעבעל

אין ראדאם פאר די קאבינעס פון שיפען

א היגע מעבעל-פירמע האט די טעג דערהאלטען פון אנ'ענגלישער פירמע אנ'אפערטע אויסצואַרבייטען מעבעל אויף שיפען, ווי לעזשאקעס, שטיהלען און פאטעלען, לויט א בייגעלעגטען מא-דעל.

הגם פון דער טראנזאקציע איז גאר-נישט געווארען צוליב די שווערע בע-דינגונגען, וואס די פירמע האט געשטעלט איז פונדעסטוועגען אינטערעסאנט, וואס אין ענגלאנד הויבט מען זיך אן פער-אינטערעסירען מיט דער ראדאמער מע-בעל-אינדוסטריע.

ŻĄDAJCIE TYLKO „RIKSZA" GUM..? JEDWABNE

אַ נייער בּלבּול פון די אַנטיסעמיטען אויף דער יודישער שפּראַך.

שוין צום צווייטען מאָל טרעט אַרויס דער היגער „דזיען-דאָבּרי" געגען דער יודישער שפּראַך. אויפן ערשטען אַרטיקל האָבּען מיר נישט געענטפערט, ווייל מיר האָבּען גערעכענט, אַז דער אויטאָר, איבּערלעזענדיק געדרוקטערהייט זיין מאמר, וועט ער זיך אַליין אויסלאַכען פאַר זיינע נאַאיווע רייד.

ווען מיר האָבּען אָבּער געלייענט היינטיגען מאָנטאָג דאָס צווייטע אַרטיקל זיינס, וואָס מיינט שוין גאָרנישט קיין שפּאַס, ווילען מיר איהם יאָ ענטפערען און זאָגען אָט וואָס:

פּאַניע שרייבּער פון „דזיען-דאָבּרי", איהר האָט במחילה אַ גראָבּען טעות, ווען איהר רופט אָן די יודישע שפּראַך „שוואָבּישער זשאַרגאָן", אונזער יודיש לשון איז פּונקט אַזאַ שפּראַך ווי אַלע שפּראַכען הן מיט איהר שפע אויסדרוקען הן מיט איהר גראַמאַטיק והן מיט איהר ליטעראַטור. אויבּ זי איז עהנליך צו דער דער דייטשער שפּראַך, איז עס כמעט דאָס זעלבּע ווי מיט די שפּראַכען פון די סלאַווישע פעלקער. אויך בּיי זיי איז פעראַהן אַ שפּראַכליכע עהנליכקייט און פונדעסטוועגען טיילט זיך יעדער בּעזונדער אויס מיט זיינע שפּראַך-אייגענשאַפטען, מיט זיין קולטור און מיט זיין גייסטיגער שאַפונג. אַפילו אין דער דייטשער שפּראַך גופא זענען פעראַהן פערשידענע דיאַלעקטען און ס'וועט קיינעם נישט איינפאַלען צוזאָגען אויף וועמען ס'איז, אַז זיין שפּראַך איז אַ זשאַרגאָן.

דאָס זעלבּע איז מיט דער יודישער שפּראַך. זי מעג האָבּען געוויסע עהנליכקייטען, אָבּער זי בּילדעט מיט זיך אַ בּעזונדערע רייכע שפּראַך מיט אַן'אייגען אייגערליכען, ספּעציפישען לעבּען. זאָלען יודען רעדען צווישען זיך, וועט זיי קיין דייטש נישט פערשטעהן. העכסטענס קען ער אַרויסכאַפּען געצעהלטע ווערטער, וואָס ער קען זיך אויסטייטשען זייער אינהאַלט. דאָס זעלבּע קען געשעהן בּיי אַנדערע פעלקער, וועמענס שפּראַכען עס ענטהאַלטען אַ געוויסע קרובה'שאַפט.

אַ שאַד, וואָס דער „תלמיד-חכם" פון „דזיען-דאָבּרי" קען נישט קיין יודיש. מיר רעקאָמענדירען איהם צו געהן אויף יודישע לעקציעס. ער וואָלט דאַן אפשר תופש געווען, אַז ס'איז נישט אויפן אָרט אַרויסצוטרעטען מיט אַ ירגזון:

— „די פּוילישע בּעפעלקערונג אין ראַדאָם האָט גענוג דעם שוואָבּישען זשאַרגאָן".

לויטן טאָן און נוסח מיט וועלכען „דזיען-דאָבּרי" בּענוצט זיך אויף אָנצופאַלען אויף דער יודישער שפּראַך, איז קענטיג, אַז איהם נעהט נישט אין די הנרה נאָר אין די קניידלעך. ס'איז אַבּסאָלוט נישט פאַר איהם קיין ענין פון פילאָלאָגיע, פון שפּראַך-פאָרשונג, נאָר איהם געהט אין עפּעס אַנדערש: אין אונטערגעטראָגען זיינע לעזער אַבּיסל אַנטיסעמיטישען קאַמפּאָט. נישט קשה, ס'איז שוין אַ בּעוויסטע זאַך, אַז יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג שלעפּט ער אַרויס עפּעס פון אַנטיסעמיטישען אַרסענאַל און זעצט עס אויס אויפן יודישן חשבּון. ער פּאַקט שוין אַלע מאָל עפּעס אַן'„עבירה'לע". איצט האָט זיך איהם גראַד אונטערגעריקט יודישער „זשאַרגאָן". אַז ער איז אַ ידען אויפן פּאָליטישען וועטער, איז דאָך נישט שייך...

אַלזאָ לאָמיר הערען די חכמה פון מאָנטאָגדיגען „דזיען-דאָבּרי":

„מיט איינינע וואָכען צוריק האָבּען מיר פערעפענטליכט אויף די שפּאַלטען פון אונזער ציייטונג אַן' אַרטיקל. אין וועלכען מיר האָבּען רוהיג און אָהן אָנפּאַלערישע כוונות (מיר גלויבּען איהם אויפן וואָרט... רעד.) קריטיקירט דאָס בּענוצען זיך פון דער ראַדאָמער יודישער בּעפעלקערונג מיט'ן דייטשען זשאַרגאָן. אונזערע בּעמערקונגען האָבּען עפּעס נישט געפונען קיין שום אָבּקלאַנג בּיי דער היגער יודישער געזעלשאַפט און דעריבּער מוזען מיר (מען צווינגט איהם פון קהל. רעד.) אויף ס'ניי ווידמען דער פראַגע אַ פּאָר ווערטער. עס קומט אונז אויס צו אונטערשטרייכען מיט נאַכדרוק, אַז דאָס אָהן צערעמאָניאַלע בּענוצן דעם דייטשן זשאַרגאָן דורכן גרעסטן טייל פון דער ראַדאָמער יודישער בּעפעלקערונג איז נישט בּלויז קיין נישט אייגענטליכע זאַך, נאָר — מיר ווילען זאָגען אָפען — אַ זעהר בּרוזיגע מאַניפעסטאַציע פון אַ גרינגשעצענדער בּעציהונג לגבּי דער פּוילישער געזעלשאַפט".

איהר הערט דיבּורים? איהר הערט אַ לאָגיק? יודען אין ענגלאַנד, פראַנקרייך, אַמעריקא און אַנדערע לענדער איז ערלויבּט צו רעדען יודיש און קיינעם פון יענע לענדער פאַלט אַפילו נישט איין צו טראַכטען, אַז דאָס בּעליידיקט די געפילען פון די דאָרטיגע נישט-יודישע איינוואָהנער, און גאָר ראַפּטום פיהלט זיך בּעליידיקט דער הייס-געבּאָדענער „דזיען-דאָבּרי" פון ראַדאָם.

ווייטער:

„ס'געהט אונז פערשטעהט זיך, אין דער זשאַרגאָניאַדע אין די פּוילישע עפענטליכע לאָקאַלען, אין פּאַרק, ווי אויך אויף די מיטען-שטאָדטישע גאַסען פון ראַדאָם. מיר גלויבּען, אַז מ'האָט דאָ צו טהון מיט דער אַזוי-גערופענער קראַפט פון געוואוינהייט, און נישט מיט קיין דורכגעטראַכטע פּראָוואָקאַציע (איהר הערט: נישט קיין פּראָוואָקאַציע רעד.) דאָך דערמאָנען מיר נאָך אַמאָהל די העררן „זשאַרגאָניסטען", אַז די פּוילישע בּעפעלקערונג אין ראַדאָם, ווינשט זיך נישט צו הערען די קאָליע-געוואָרענע שוואָבּישע רייד. דאָס איז פולשטענדיג פערשטענדליך ווען מ'נעמט אין אַכט, אַז אויפ'ן גאַנצען שטח פון דריטען רייך און אַפילו אין דאַנציג טרעפט אָן דאָס עפענטליכע בּענוצען זיך מיט דער פּוילישער שפּראַך מיט שיקאַנעס און פערפאָלגונגען".

דאָ רעדט שוין דער „דזיען-דאָבּרי" קלאָרערער, אָבּער ס'ווערט גאָרנישט קלאָר. יעדע קולטורעלע מדינה האַלט עס פאַר דער גרעסטער עוולה, פאַרוואָס די פּוילישע שפּראַך ווערט געשטערט אין דריטען רייך און אַ פּשיטא אין דאַנציג. מיר גלויבּען, אַז אַזוי וועט עס נישט בּלייבּען, ס'וועט קומען אַ צייט ווען פּויליש רעדען וועט נישט זיין קיין שום זינד אין דייטשלאַנד און אין דאַנציג וועט מען רעדען פּויליש פראַנק און פריי. דער יעצטיגער מצב אין דריטען רייך קען בּשום אופן נישט דיענען אַלס אַרגומענט צו ענטרעכטען די יודישע שפּראַך, באשר בּכן זי איז עהנליך צו דייטשיש. קיינער קעמפּט נישט קעגען דעם דייטשען פאָלק און געגען דער דייטשער שפּראַך. די דעמאָקראַטישע מלוכות קעמפען בּלויז געגען פערכאַפערישע אַפּעטיטען פון אַגרעסיווען נאַצישען רעזשים.

בּיי דער געלעגענהייט ווילען מיר פרעגען דעם „דזיען-דאָבּרי, ווי בּאַלד יודישע שפּראַך איז בּיי איהם טריף בּלויז דערפאַר, וואָס לויט איהם איז עס דייטשער זשאַרגאָן, (און דייטשיש — ווייסט איהר דאָך שוין וואָס עס איז...) טאָ פאַרוואָס איז בּיי אייך און אייערע גענאָסען דוקא יאָ כשר די אַריער-פּאַראַגראַפען און די אַנדערע יודענפיינדליכע „מציאות", וואָס ווערען דאָרט פּראָדוצירט נישט נאָר פאַר'ן אינערליכען געבּרויך, נאָר אויך אויף עקספּאָרט?

אויבּ טריפה — דאַרף דאָך אַלץ זיין טריפה!...

צום סוף ווילען מיר צוגעבּען, אַז לויט אונז, רעדט מען דוקא זעהר ווייניג יודיש אין פּאַרק, אויף די גאַסען און אין די עפענטליכע לאָקאַלען. מיר וואָלטען זיך דוקא געווינשען, אַז אונזערע יודען זאָלען בּענוצען וואָס מעהר די יודישע שפּראַך און מיר פערזיכערען, אַז זיי וועלען נישט זיין קיין קלענערע פּאַטריאָטען ווי דער שרייבּער פון „דזיען-דאָבּרי", וואָט איז אַרויס מיט אַזאָ קוויטש געגען יודישען „זשאַרגאָן".

און אפשר נאָך גרעסערע פּאַטריאָטען עס לאַ למעלה.

דייטשער ראַדיאָ וועגען דעם „פּאַרסאַ"-פּראָצעס אין ראַדאָם.

דער דייטשער ראַדיאָ אין וורראַצלאַוו אין קרולעווצע האָט אין זיינע פּראָפּאַגאַנדע-פּראָגראַמען איינגעפירט אוידיציעס אין דער פּוילישער שפּראַך. דעם גרעסטען אָרט אין די דאָזיגע אוידיציעס ניבּען אָן די היטלעריסטען פאַר די אוקריינישע און יודישע ענינים.

היינטיגע וואָך האָט דער דערמאָנטער דייטשער ראַדיאָ געגעבּען אין דער פּוילישער שפּראַך אַ „פּאָגאַדאַנקע" וועגען די פּוילישע אידען. דער היטלעריסטישער ספּיקער האָט נעמליך געזאָגט, אַז אַלע אידען פון פּוילען זענען בּאַנדיטען, גנבים, אַפּעריסטען וכדומה. דערבּיי האָט ער אַרומגערעדט דעם „פּאַרסאַ"-פּראָצעס אין ראַדאָם.

דער „ראָבּאָטניק" בּרענגענדיג די דאָזיגע ידיעה בּעמערקט דערבּיי:

„די אויספיהרונגען פון ראַדאָמער פּראָצעס, וואָס ס'האָט אַרויסגעצויגן דער היטלעריסטישער פּראָפּאַגאַנדע - שטאָב האָבּען מיט זיך גאָרנישט אונטערשיידט פון די אויספירונגען וואָס ס'האָט געמאַכט די פּרעסע פון אונזערע היימישע היטלעריסטען".

דייטשע אינדוסטריע קעמפט געגען ראַדאָמער פּאַיאַנס אין רומעניען.

דער עקספּאָרט פון דער ראַדאָמער פּאַיאַנס-פּראָדוקציע וואַקסט כסדר.

לעצטענס זענען בּעדייטענד געשטיגען די בּעשטעלונגען פון ענגלישע אָבּנעמער אַ גרעסערער טראַנספּאָרט סחורה איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אין פּערגאַנגענעם מאָנאַט פון ראַדאָם קיין צפון-אַפריקא און קיין בּולגאַריע. די רומענישע אָבּנעמער האָבּען זיך נישט אויסגעצייכענט. דאָס איז דערפאַר, ווייל אין רומעניען האָט אָנגעהויבּען אַ קאָנקורענץ-קאַמף די דייטשע אינדוסטריע מיט די ראַדאָמער פּאַיאַנס-אויסאַרבּייטונגען. די דייטשע אינדוסטריע וויל מיט אַלע מיטלען אַרויסשטויסען די פּוילישע פון רומענישען מאַרק.

שווערע קעפּ...

כ'בּין ווידער געצוואונגען צו נעמען דאָס טייטל אין האַנט אַריין און איינקנעלען אַ שטיקל שרייבּערישע עבּרי מיטן „רעדאַקטאָר" לפּ. און מיט'ן „עסייאיסט" יוסף וואָלף.

• • •

דער סאַמאָראָדנער „רעדאַקטאָר" פון בּלאָט, שרייבּט:

„פאַרבּרענגענדיג אין דעם אַנשטאַלט אַ פּאָר צענטליק מינוט צוקוקענדיק זיך אַזוי צו דער מיזאַמער אַרבּעט פון פרוי ד"ר קראַמאַלאָווסקאַ, ווי אַזוי זי בּאַהאַנדעלט אַ קינד נאָך אַ קינד, און נישט אין איין פאַל וואָלט אַן אַנדערער נישט געוואָלט אָנרירען אַזאַ קינדיש קערפּערל, וועלכעס איז געהאַלטען געוואָרען אין אַנטיהיגיענישע בּאַדינגונגען און ס'מערקען זיך בּאַדייטענדע שפּורן פון דער פלעגע..."

דער דאָזיגער לאַנגער זאַץ איז פאַרענדיקט מיט דריי פּינטעלעך און—סטאָפּ!

וואָס האָט אייגענטליך לפּ. געזאָגט, אָדער געוואָלט זאָגען?

ווייל קוים שרייבּט מען מיטן סטיל: „פאַרבּרענגענדיק און צוקוקענדיק זיך" טאָרען מיר נישט בּלייבּען שטיין אין דער מיט, נור קומען צו עפּעס אַ אויספיר.

און ווי אַזוי שטיקעוועט מען דאָס צונויף, אַזאַ „געדאַנק"? — ער שרייבּט:

„און נישט אין איין פאַל וואָלט אָן אַנדערער נישט געוואָלט אָנרירען אַזאַ קינדעריש קערפּערל (אפשר אירן), וועלכעס איז געהאַלטען געוואָרען אין אַנטיהיגיענישע בּאַדינגונגען און ס'מערקען זיך בּאַדייטענדע שפּורען פון דער פלעגע".

ווי קומט דאָ אַהער, פרעג איך אים, ר'ער „און ס'מערקען זיך בּאַדייטענדע שפּורען פון דער פלעגע"?

אוי, א שטיין — נישט קיין קאָפּ!

• • •

אַז כ'האָבּ לעצטענס איבּערגעלייענט יוסף וואָלפ'ס צוויי „עסייען": „אַ שטעגעלע בּיי אַ וועג" און „אַ נייעס אין אַמעריקאַ", וועלכע זענען געווען איבּערגעדרוקט אין דער „שטימע" פון'ם בּוך „קריטישע מיניאַטורען" — האָבּ איך געגומען שרייען: טיפּשות! משוגעת! האָקוס-פּאָקוסניק!..

און וואָס קען דאָ העלפען די סמיכה, וואָס מ. שימעל האָט געגעבּען? (לויט דעם לעצטען נומער „ליטעראַרישע בּלעטער" איז משה שימל מסוכנ'דיק קראַנק. איז שוין אפשר פערשטענדליך די סמיכה...)

און וואָס וועט דאָ העלפען דער גאַנצער געפּילדער, וואָס מען מאַכט אַרום דעם „טאַלענט"? — אַז פון יעדע שורה, פון יעדען זאַץ גלאָצט שעלמיש אַרויס די גראַפאָמאַניע, נאַרישע, טיפּשותדיקע גראַפאָמאַניע!..

אויפן סמך פון אַנדערע וואָלפס צוויי „עסייען", האָבּ איך געהאַט אינם אַרטיקל „אַ דריטער צום מזומן" געשריבּען, אַז יאָסעלעוויטש-יוסף וואָלף ק ע ן נ י ש ט ש ר ײ ב ע ן. אָבּער יענע „עסייען" זענען שוין געווען „גאָלד" אַנטקייגען די אויבּענדערמאָנטע.

יוסף וואָלף וויל עפּעס זאָגען וועגען אילאַקאָוויטשוונאַ'ס בּוך: „אַ שטעגעלע בּיי אַ וועג".

זאָגען, זאָגט ער אָבּער גאָרנישט, ווייל — איך בּין זיכער — ער האָט דאָס בּוך נישט געלייענט, פּונקט ווי ער לייענט נישט אַנדערע בּיכער, וועגען וועלכע ער שרייבּט...

יוסף וואָלף האָט בּלויז אויפגעכאַפּט עפּעס פון דער גרויסער פּאָלעמיק, וואָס האָט זיך געפיהרט אַרום דעם בּוך און ער האָט עס „פּאַריישט" מיט זיינע „פּאַרייליצטע" חקירות און געמאַכט דערפון אַ „עסייאיש" קאָטלעטל.

און די פּאָלעמיק איז געווען אַ אינטערעסאַנטע און געפירט האָט זי זיך מיט אַ האַלבּ יאָהר צוריק טאַקע אין קראַקע (וואו וואָלף וואוינט) אויף די שפּאַלטען פון „אי. קאַ. צע."

די ערשטע איז אַרויסגעטרעטען די שרייבּערין וויעלאָפּאָלסקאַ קעגען בּוך. פאַרן בּוך האָט זיך אַרויסגעזאָגט דער בּאַרימטער אי. קאַ. צע.-פעליעטאָניסט נאָוואַקאָווסקי. לעפּעצקי ווידער האָט געשריבּען פּשרה'דיק. די פּאָלעמיק האָט זיך געצויגען אַ ערך אַ חודש צייט. בּעגאַנגען איז דערין: צי די פאַקטען, וואָס די אילאַקאָוויטשובנאַ בּרענגט אין בּוך האָבּען געקענט געשעהן אָדער ס'איז בּלויז פּאַרימעריי. דער סוף פון דער פּאָלעמיק האָט זיך פאַרענדיקט מיט אילאַקאָוויטשובנאַס אַ בּריוו אין „פּיאָן". אינ'ם בּריוו שרייבּט זי, אַז אַלץ וואָס זי גיט איבּער אין בּוך שטימט מיט די ווירקליכקייט...

וואָלף — ווייזט אויס — האָט אַפילו די גאַנצע פּאָלעמיק אויך נישט געלייענט, נור אַרויסגעכאַפּט בּרעקלעך און פּראָדוצירט אַ „עסיי"...

ווי'זשע-אַזוי איז ז'ער „עסייי" געמאַכט?

יוסף וואָלף הויבּט אָן וועגען דער אילאַקאָוויטשובנאַ:

—...„איר פּאָעזיע האָט — אין אַלגעמיין — געהאַט אַ גוטען אָפּקלאַנג, כאָטש זי פון איהר זייט, האָט קיינמאָהל נישט געהערט צו קיין שום דיכטערישער גרופּע, וועלכע זאָל ממילא אויך זאָרגען פאַר איר"...

וואָס פאַר אַ זאָרגען מיינט דאָ וואָלף? אויבּ וועגען אַ „גוטען אָפּקלאַנג" — בּעהערט דאָס צו די קריטיקער און נישט צו קיין „דיכטערישע גרופּע"...

יוסף וואָלף ציטירט קיינמאָל נישט דעם מחבר, נור ער הייסט זיך גלויבּען אויפן וואָרט, אַז זיין משפּט איז גערעכט.

ער הייסט, למשל, גלויבּען:

...„אַז דער מאַרשאַל האָט געהאַט צו איהר (אילאַק.) אַ זייער אינטערעסאַנטע פּאַטערליכע בּאַציונג, ווייל זייענדיג פאַרטון אין זיינע וויכטיגע ענינים — פאַרגעסט ער קיינמאָל נישט אין אירע טאָג-טעגליכע באַדערפנישען".

איך גלויבּ, אַז די אילאַקאָוויטשובנאַ וואָלט זיך פון וואָלפ'ס „אָפּשאַצונג" געפונען טיף בּאַליידיקט.

און וואָס פאַר אַ סטיל איז דאָס?...

„ווייל זייענדיק פאַרטון אין זיינע וויכטיגע ענינים פאַרגעסט ער קיינמאָהל נישט" און ווען דער מאַרשאַל וואָלט נישט געווען פאַרטון אין זיינע וויכטיגע ענינים? — וואָלט ער הייסט עס יאָ געווען פאַרגעסען?

און וואָס דאַרף מען פאַרשטיין אונטער דעם אויסדרוק: פאַרגעסט ער קיינמאָל נישט אין אירע טאָג-טעגליכע באַדערפעניש'ען"?...

ציטירען נאָך? — ס'איז צו נודנע און ווי זאָגט אַ ווערטעל: „דאַלעי וו'לאַס, וויענצעי דר..."

ליידער, וועל איך נאָך מוזען ציטירען פון'ם צווייטען „עסיי": „אַ נייעס אין אַמעריקאַ".

שוין דער „קאָפּ" זאָגט, אַז יוסף וואָלף האָט אַנטדעקט אַמעריקאַ...

און ס'איז טאַקע גאָר אַ וויכטיג נייעס: ס'איז דערשינען אַ בּוך פון דער יונגער שרייבּערין מאַרגאַרעט מיטשעל.

וואָס איז דאָס פאַר אַזאַ זעלטען בּוך? כאַפּט - זשע נישט!

יוסף וואָלף שילדערט קודם די פאַרפאַסערין:

— „מאַרגאַרעט מיטשעל איז אַ קליינע, צאַרטע און שוואַכע פרוי. נאָך אַן אוישא-קאַטאַסטראָפע איז זי דריי יאָהר געלעגען. די צייט איז איהר אָבּער נישט בּעגאַנגען לאַיבּוד. זי האָט אַ סך געלייענט. און בּכדי איהר צו געבּען אַ בּעשעפטיגונג האָט איהר מאַן געראַטען אַליין אָנצושרייבּען אַ דערציילונג. דאָס איז די גענעזיס פון איהר דעבּיוט. זיבּען יאָהר האָט זי געשריבּען איהר דערציילונג. אין דער צייט האָט זי איהר שעמע גוט אָדורכגעטראַכט, איבּערגעבּויט און בּאַשאַפן".

הייסען מיר שוין: ווי אַזוי מאַרגאַרעט מוטשעל זעהט אויס; די קאַטאַסטראָפע וואָס איז מיט איר געשעהן; אַז זי האָט האָט אַ מאַן און, אַז זי האָט גאַנצע זיבּען יאָהר געשריבּען איר דערציילונג.

און וועגען בּוך גופא?

דאַ גוט אונז שוין וואָלף קאַרגע און מטושטשטע ידיעות. ער שרייבּט:

— „מיר האָבּען דאַ פאַר זיך אַ פּלאַסטיש בּילד פון די קאַמפען צווישען דרום און צפון-אַמעריקאַ און איבּער די קאַמפען שטייען קלאָר און דייטליך אַ פּאָר געשטאַלטען מיט סקערלעט אַ האַראַ אין דער שפּיץ, וואָס צייכענט זיך אויס (ווער?) אַ דאַנק דעם גרויסען טאַלאַנט פון דער אויטאָרין — מיט קרעפטיגע פאַרבּען"...

ווער צייכענט זיך אויס מיט קרעפטיגע פאַרבּען? — די אויטאָרין? דאָס בּוך? צי די געשטאַלטען מיט סקערלעט אַ האַראַ אין דער שפּיץ?..

און וואָס איז פאַרט מיט'ן בּוך? מיט'ן נייעס אין אַמעריקאַ? —

גייט פרעגט יוסף וואָלפ'ן!

איך ציטיר נישט מעהר — שלוס!

• • •

מאַרגאַרעט מיטשעל האָט איהר טעמאַ אָדורכגעטראַכט זיבּען יאָהר און ערשט שפּעטער געשריבּען. וואָלף האָט וועגען דעם געוויסט.

איז מיר אַ ווינדער פאַרוואָס ער האָט זיך נישט פערקוקט אויף דער אַמעריקאַנער שרייבּערין?

וויסן ער טראַכט אַזוי אַ זיבּען יאָהר און גיט דערנאָך אַרויס אַ בּוך עסייען, קען זיין אַז ס'וואָלט עפּעס אַרויסגעקומען.

אַ שאַד!...

נ. האלצמאַן.

מאיר הערץ

דא האַסטו, מאַמע, די עבודה=זרה — ס'גאָלד.

פון דער סעריע «די פּוילישע פּאַװסטאַניע»

XXVI

רחל אַרומגעװיקעלט אין דער לאַנגער, גראָבער דאַרע, ביז איבערן פּנים, האָט נישט געזעהן, װער ס'האָט איהר פון דער פיהר אַראָבגענומען. זי האָט געמיינט, אַז דאָס האָט איהר דער טאַטע אַזאַ כאַפּ-געטוהן צו זיך, כדי זי מציל צו זיין פונם קאָזאַצקע אָפיציר; האָט זי געשװיגען און זיך פעסטער צוגעטוליעט צו דעם, װאָס האָט איהר אויף די הענד געטראָגען. ערשט, אַז יענער האָט זי אַראָבגעלאָזט פון די הענד און זי אַװעקגעשטעלט אויף דער ערד, האָט רחל בגניבה אַרויסגעשטעקט די אויגען און דערבליקט דאָס גאַנצע בילד, װאָס האָט זי געמאַכט ציטערן אויפן גאַנצען קערפּער. נעבען איהר איז געשטאַנען דער אָפיציר, געקוקט אויף איהר שעהן פּנים און געלאַכט א צופרידענער, װאָס ער האָט ענדליך אויסגענומען זיינס. א ביסל װייטער פון איהר איז געשטאַנען דער טאַטע נעבען די פערד. ער האָט געהאַלטען דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט און געשװיגען. אויף דער פיהר איז געזעסען די מוטער און זיך געװיעגט אין דער ברייט און אויך גאָרנישט גערעדט. רחל האָט געקוקט אויף אַלע זייטען און געפּאַשט יעדענס פּנים. זי האָט אינסטינקטיװ דערפיהלט, אַז דאָס שטילשװייגעניש פון איהרע נאָהנסטע, פון איהרע אייגענע טאַטע-מאַמע, איז עפּעס פערדעכטיג. עס נעפעלט איהר נישט. אַנדערש, נאָר מ'האָט זי דאָ פערקויפט. יאָ, דאָס שװייגען איז א שטילער הסכם, אַז דער קאָזאַק מעג זי נעמען און אַװעקפירען מיט זיך.

רחל איז געװען זיכער, אַז ס'איז אַזוי. און כאָטש זי האָט פערשטאַנען, אַז ס'איז נישטאָ קיין אַנדערע ברירה; אַז אָן איהר הענגען זעקס אַנדערע לעבענס און קוים װעט זיך דער טאַטע איינשפּאָרען, זענען אַלע אין א גרויסע סכנה — דאָך האָט זי זיך נישט געקענט בעהערשען און אַרויסגעלאָזט א גרויסען קװיטש און אונטער א געליאַרם געלאָזט זיך לויפען צו דער מוטער.

רחל איז געלאָפען און געשריגען מיט'ן גאַנצען כח: מאַמע! מאַמע! מאַמע! אָבער חיה רויזעל איז געזעסען אויף דער פיהר װי געלעהמט און מיט גאָרנישט זיך אָבגערופען. פּלוצלינג האָט זי זיך װי אין עפּעס דערמאָנט און, דערלאַנגענדיג איר די הענט האָט זי רחל'ען אַרויפגעהויבען אויף דער פיהר.

— רחל — האָט חיה רויזעל געזאָגט— דו טראָגסט אויף דיר א סך גאָלד און ברילאַנטען. לייג דיך אַרינטער אונטער די פּעק, אונטער די שמאַטעס, גראָב דיך טיעף איין אין בעטגעװאַנד און שלעפּ אַראָב פון דיר די אויפגענייטע זעקעלעך מיט די ברייטע שנירען און בעהאַלט זיי טיעף אין דער פיהר. רחל, ס'איז פערפאַלען. אַזוי װיל מען פון הימעל. מיר קענען דיר גאָרנישט העלפען. מיר זענען אַלע אין זייערע הענד. די מוזט אונז אויסקויפען פון טויט, כ'בין א מאַמע און ס'טוט מיר גוט װייה ס'האַרץ. מ'האָט גענוג געטוהן, אָבער ס'העלפט נישט.

רחל איז געשטאַנען צעמישט און נישט אויפגעהערט צו װיינען. די מוטער האָט איהר אַריינגעשטופּט טיעפער אין דער פיהר צװישען די קאַסטענס און הויכע סטאָסען געפּעק, שרייענדיג אויף איהר זי זאָל אַראָבװאַרפען פון זיך די אַרומגעװיקעלטע בענדער. װאו ס'איז געלעגען בעהאַלטען א טייל פון טאַטענס אוצר. חיה רויזעל האָט געגעבען צו פערשטעהן רחל'ען, אַז זי מוז אַזוי טוהן און פאָלגען די מאַמע. װייל צו - װאָס זאָל זי מיטפיהרען מיט זיך אַזאַ עשירות, װאָס זאָל אַריינפאַלען אין פרעמדע הענד; צװייטענס װעט דאָך זיין אויפגעפאַלענד, װען מ'װעט דאָס געפינען ביי איהר. ס'װעט אַרויסרופען א פערװוּנדערונג און װער װייס, װאָס ס'קאָן נאָך געשעהן. דער רוסישער שטאַב קען נאָך אַרויסשיקען רייטערס מ'זאָל דעם טאַטען נאָכיאָגען און דאַן װעט מען אונז אַלע בעזוכען. װאָס - זשע װעט שוין זיין? ס'װעט זיין פיעל ערגער און אַלע װעלען דאַן זיין פערלוירען.

רחל האָט דאָס אַלץ אַליין גוט פערשטאַנען. זי האָט זיך נאָר געװוּנדערט װאָס די מוטער איז אַזוי אויסגערעכענט אין אַזאַ ערנסטן מאָמענט און געדענקט אַזוי גענוי װעגען דעם גאָלד און די ברילאַנטען, װעלכע זי װיל מעהר אָבראַטעװען, װי איהר אייגען · קינד. אַלץ איז טאַקע אמת און ריכטיג, אָבער געװאָלד געשריגען, װי קען מען איצט פאַרט רעדען אַזוי ניכטער און אַזוי קאַלט װעגען אַזעלכע זאַכען?

רחל האָט אין איצטיגען מאָמענט פיינט געקריגען איהר אייגענער מוטער. זי האָט געקוקט אויף דער מאַמע און איהר נישט דערקענט. אין איהרע אויגען איז חיה רויזעל געװאָרען קליין, שפּל-דיק. חיה רויזעל האָט געציטערט װי א פיש און גערעדט מיט א פערשטיקט קול:

— נו, געה שוין, געה, קריך אַריין טיעף אַ-דאָ און טוה-אויס דאָס ביסל גאָלד. װאָס שטעהסטו, װאָס באַלעמוטשעסטו? װעסט דאָך נאָך אונז אַלע אומגליקליך מאַכען. ס'איז נישטאָ קיין שום הילף און די מוסט געהערען צום אָפיציר. ס'איז א גזירה מן-השמים...

רחל האָט געגעבעסען מיט די ליפּען. זי האָט ספּאָזמירט, אָבער געהאָרכט האָט זי דער מוטער. זי האָט זיך איינגענורעט טיעף אין דער פיהר און אַראָבגעװאָרפען פון זיך ס'גאָלדװאַרג מיטן ביסל ברילאַנטען. װען זי איז אָפּוױער געקראָכען פון דאָרט, האָט זי אויסגעשטעלט א פּאָר װילדע אויגען אַרויסגעװאָרפען פון זיך הייס-אָטעמדיגע װערטער, װאָס ס'האָט זיך געדראָכטען, װי זיי פליייצען נישט פון צעפּעפענטען, אויסגעקרימטען מויל, נאָר פון די צופלאַמטע, פינקעלדיקע אויגען:

— כ'האָב דיר צוליב געטוהן, מאַמע, כ'האָב אַראָבגעװאָרפען פון זיך דיין אָבגאָט, דיין עבודה-זרה — ס'גאָלד. יאָ, דו ביסט א געצען-דינערין. אַלץ איז אַרויסגעקומען פון גאָלדענעם קאַלב. פאַר'ן ביסל ברילאַנטען בעשטעהסטו אפילו דיין טאָכטער צו פערקויפען. זאָל דיר װאויל בעקומען. פערשאָלטען האָט געברויכט װערען דער טאָג װען דער טאַטע האָט דעם אוצר געפונען. דו ביסט נישט ־ קיין מאַמע, נאָר א שטיין! —

אָבזאָגענדיג די װערטער, איז רחל אַראָבגעשפּרונגען פון דער פיהר און זיך געלאָזט לויפען צום טאַטען, װאָס איז געשטאַנען מיט די פלייצעס אָנגעשפּאַרט אָן די באַקעס פון די פערד; דעם קאָפּ פערריסען צום הימעל, מיט פערמאַכטע אויגען און אין די הענד געהאַלטען די לאַנגע ציצית פון ברייטען טלית-קטן, װאָס האָט זיך אַצינד אַרויסגעזעהן פון זיינע צװיי אויפגעקנעפּלטע און אויפגעפּראַלטע קאַפּאָטעס. רחל איז אַרויפגעפאַלען אויף זיין ברייסט און װערענדיג פערשטעלט פון זיין ברייטער שװאַרצער באָרד, האָט זי דאָרט אַריינגעהעשעט. זי האָט אַרומגעקלאַמערט דעם טאַטען, זוכענדיג ביי איהם שוץ. זי האָט געשריגען אין טאַטענס האַרץ אַריין און איהר יאָמערליך קול האָט זיך פון דאָרט געטראָגען א דומפּיגס, װי פון א פערמאַכטען טאָפּ, װאו מען שטופּט אַריין דעם קאָפּ און מען שרייט פון דאָרט אַרויס.

רחל האָט געבעטען רחמים:

— טאַטע, װאו ביסטו? פאַרװאָס לאָזטו מיך פאַנגען? מענדל פיליצער, פאַרװאָס שװייגסטו? דיין װייב חיה רויזעל בעשטעהט אויף אַלעם. זי האָט מעהר מורא געהאַט פאַר'ן ביסל גאָלד, װאָס זי האָט אויף מיר אויפגענייהט. דאָס איז ביי איהר טייערער געװען, װי איהר אייגען בלוט און פלייש. כ'האָב עס אַראָבגעװאָרפען פון זיך און מיין מאַמע, די מכשפה, האָט עס שוין צוריק. זי איז אַצינד רוהיג. זי קען בעשטעהן, איהר טאָכטער זאָל חתונה האָבען מיט א קאָזאַק און אָבי איהר רייכטום זאָל איהר נישט געמינערט װערען. װעה צו אַזאַ מאַמע. דו הייסט דאָך אָבער מענדעל פיליצער, װאָס האָט ליב און פיינד געלד — פאַרװאָס דערלאָזטו עס מ'זאָל מיך פון דיר אַװעקרויבען? דו ביסט דאָך עס דער פייערדיגער חסיד, דער מענש מיט אַזוי פיעל האַרץ און נשמה, צי שוין זשע האָסטו שוין נישט קיין כח מיך, דיין אייגענע טאָכטער צו ראַטען? טאַטע, טאַטע, װאָס רעדסטו גאָרנישט און גאָר די קוקסט אין הימל אַריין? עפען-אויף די אויגען, קוק אַראָב צו דער ערד, װעסטו זעהן די מלאכי חבלה, װאָס װילען כאַפּען דיין רחל'ן, דיין קינד —

מענדל האָט פערװאָרפען דעם קאָפּ איבער די ריקענס פון די פערד, פונאַנדערגעשפּרייט די הענד אין דער ברייט װי צװיי צופלאַטערטע פליגעל און געװוּנען רעדען צו זיין טאָכטער. ער האָט נישט גערעדט, נאָר אַרויסגעכאַרכלעט פון האַלז, װאָס האָט זיך אָנגעצויגען מיט שטייפע בלאָהע אָדערלעך און זיך געהויבען אַרויף און אַראָב. די װערטער זענען געגאַנגען װי געשניטענע ראָצען פון א זאַג און דערביי האָט זיך ס'האַרץ זיינס שנעל בעװאויגען, אַזוי, אַז רחל'ס קאָפּ, װאָס האָט דאָרט גערוהט, האָט זיך מיטבעװאויגען און ס'האָט זיך געדאַכט, אַז פון אונטער דער שװאַרצער באָרד אַפּויער, שלאָגען אַרויס די רייד און זיי קומען און רייסען זיך פון האַרץ אַרויס, אָדער גאָר עס רעדט רחל'ס קאָפּ, װאָס װאָרפט זיך און ציטערט.

ס'איז נישט געװען צו דערקענען מענדעל'ס קול. ס'האָט נישט ענטהאַלטען קיין קלאַנג פון א מענשליכער שטימע. ס'האָט גערעדט ס'האַרץ, דער קאָפּ און אָדערען, װי דאָס אַלץ װאָלט זיך אָבגעריסען פון אינװעניג און אַרויסגעשליידערט געװאָרען. אַלע האָבען זיך דערשראָקען פאַרן דאָזיגען משונה-דיגען, רויהען קול, װאָס איז געגאַנגען פון די טיפסטע טיפענישען פון מענדעל'ס גאַנצען װעזען.

— רחל — האָט מענדעל געװאָרפען מיטן האַלז און מיט'ן האַרץ — א װיסטער גזר איז אויף אונז געפאַלען. רחל, כ'װייס אַלץ און כ'זעה אַלץ. כ'בין אָבער אָהנמעכטיג. כ'בין הילפלאָז. דער מאַגעלניצער רבי האָט מיר געגעבען א ברכה, כ'זאָל געפונען א מציאה, אַן אוצר. די ברכה איז מקוים געװאָרען; אָבער די ברכה איז אין א קללה פערװאַנדעלט געװאָרען; װאָס זאָל יאָך טוהן, רחל? זאָג דו! צי קען יאָך מלחמה האַלטען מיט די קאָזאַקען? כ'װעל מיך אַקעגען שטעלען, װעט מען מיך הענגען. מוחל מיין לעבען; מ'װעט מיר צונעמען דעם אוצר – מוחל מיין עשירות; כ'װיל װערען צוריק אַן-אָרימאַן, א קבצן, װי כ'בין געװען. װאָס װעט אָבער זיין מיט די מאַמע, װאָס װעט זיין מיט די קליינע קינדער? און דו אַליין? דיך װעלען זיי זאָך מיט געװאַלד נעמען. מילא װאָס זאָל מען טון? אסתר המלכה איז דאָך אויך געװען א יודיש קינד; זי האָט זיך מוסר נפש געװען פאַר יודען און געגאַנגען צו אחשורוש'ן און געװאָרען זיין װייב. נאָר אייב דו װילסט זיך איינשטעלען אין אונז אַלע — בעסטעה יאָך אויך און כ'װעל דיך נישט לאָזען פון מיר אָװעקנעמען. זאָג רחל, װאָס די װילסט.

רחל האָט נישט לאַנג געקלערט און האַסטיג אויסגעשריגען:

— יאָ, טאַטע, כ'װיל מ'זאָל אונז אַלע פיהרען אין שטאַב אַריין און װאָס װעט זיין, װעט זיין. כ'װיל נישט מ'זאָל מיך פון אייך אָװעקרייסען. יאָך בין נישט אסתר המלכה. יאָך װיל נישט —

מענדעל האָט אַרומגענומען רחל'ן, זי געדריקט צו זיך און אויפגעהויבען א גרויס געשריי:

— העי, קאָזאַקען, יאָך גיב נישט מיין טאָכטער, ניין, טוט װאָס איהר װילט מיט מירן —

מענדעל האָט נעשריגען, נישט געלאָזט, ער האָט זיך געװעהרט, אָבער די קאָזאַקען האָבען מיט כח רחל'ן פון מענדלס הענד אַרויסגעריסען און זי אַרויפגעזעצט אויפן אָפיציר'ס פערד און זי פעסט צוגעהאַלטען זי זאָל נישט אַראָבשפּרינגען. רחל האָט געװיינט, געקלאָגט, און זיך געראַנגעלט מיט די קאָזאַקען אַזוי לאַנג, ביז דער אָפיציר איז א טאַנץ-אַרויף געטוהן אויפן פערד, זיך אַריינגעזעצט אין זאָטעל אין רחל'ן אַרומגענומען מיט איין אָרעם. ער האָט דאַן א בעפעל געגעבען די קאָזאַקען: בינדט-אויף דעם יעהודי אויפן צװייטען פיהרעל און לאָזט איהם פריי—און באַלד איז ער בליק-שנעל פערשװוּנדען מיט רחל'ן, אין בעגלייטונג פון דער מחנה קאָזאַקען טיעף, טיעף אין װאַלד אַריין.

מענדל איז געשטאַנען מיט אויסגעשפּיצטע אויגען, געקוקט אַזוי לאַנג און אַזוי װייט ביז רחל איז פערשטעלט געװאָרען אינגאַנצען פון די בוימער און ער האָט שוין נישט געזעהן קיין שפּור פון די קאָזאַקען און זייערע פערד.

אין װאַלד איז געװאָרען שטיל...

(װייטער קומט)

טעליכע טרויעריגע בלעטלעך פון אַ טאָג=בוך
פון אַ ראַדאָמער יודישען פּליט

XXVII

צװישען די צװיי װייװאַלען אַלפרעד און האַנס איז אויסגעבראָכען אַ גרויסער קאַמף. יעדער פון זיי האָט געשטרעבט צו װערען דער בעשערטער פון מיין יודיטאַ. זיי זענען זיך געװאָרען שונאים אויפ'ן לעבען און איינער האָט דעם צװייטען געװאָלט אַראָברוימען פון פּלאַץ. ס'איז דערגאַנגען אַזוי װייט, אַז איינמאָהל, אין אַ טריבען פריהמאָרגען, האָבען די צװיי יונגע דייטשען בעשלאָסען אויסצופיהרען ביי מיר אין שטוב אַ דועל. טיידע האָבען שוין געהאַלטען אין די הענד קינדזשאַלען און אָט, אָט געװאָלט צוטרעטען צום בלוטיגען קאַמף. איך האָב געבעטען ביידע יונגעלייט זיי זאָלען דאָס נישט טהון און זאָלען װאַרפען בעסער צװישען זיך אַ גורל, הגם אין האַרצען ביי מיר בין איך געװען געגען ביידע און געגען דעם גורל. איך האָב מיין יודיטאַ נישט געװאָלט אָנגעבען צו קיינעם פון זיי. מיין פאָרשלאַג צו פערלאָזען זיך אויף א גורל איז געװען, כדי אויסצומיידען אַ בלוט-פערגיסונג און אפשר אויך אַ מאָרד, װאָס איז אויך נישט געװען אויסגעשלאָסען, אַז ס'זאָל אַזעלכעס געשעהן.

די צװיי פערעהרער פון מיין יודיטאַ האָבען אויף קיין גורל נישט געװאָלט איינשטימען און רק געפאָדערט, אַז די שװערד זאָל ענטשיידען.

און אַזוי װאָלט טאַקע געשעהן. ביידע זענען שוין געשטאַנען גרייט מיט לאַנגע דועל-מעסערס איינער געגען צװייטען און אָט, אָט געװאָלט אָנהויבען דאָס געפעכט לויט אַלע כללים פון אַ דועל, װעלכע גילטען ביי די אומות-העולם, ביי די אַזוי גערופענע קולטורעלע און ציװיליזירטע פעלקער. אין לעצטען מאָמענט איז אָבער דאָס שװערדען-געפעכט געשטערט געװאָרען. מיין יודיטאַ װאָס האָט די גאַנצע צייט געשװיגען און גלייכגילטיג זיך בעצויגען צום גאַנצען אייפערזיכט'ס-קאַמף אַרום איהר פערזאָהן און ס'איז איהר װעניג-װאָס אָנגעגאַנגען די ליבע-ערקלערונגען פון ביידע — האָט פּלוצלינג, אין אַנבליק פון די גלאַנציגע שװערדען, זיך אויפגעכאַפּט פון איהר מעלאַנכאָלישער שטימונג און זיך געשטעלט אין מיטען, צװישען די צװיי מיט שנאה דורכגעדרינגענע געגנער, אויסרופענדיג אין אַ קאַטעגאָרישען טאָהן:

— איך ערלויב נישט. קיינער װעט מיך סיי װי נישט געװינען, אפילו דער, װאָס װעט אַרויס א זיגער פון דועל. ס'איז אומזיסט אייער געװעט און אייער טויטען - שפּיל. איך שװער, אַז אויב איהר װעט נישט אַװעקלעגען די מעסערס, װעל איך צו קיינעם פון אייך נישט געהערען! —

דאָס האָט געװירקט און ביידע הייסבלוטיגע פערליבטע יונגעלייט האָבען פון דועל רעזיגנירט. זיי האָבען זאָפאָרט אַװעקגעלעגט די שװערדען און געװען זעהר צופרידען, װאָס א דאַנק דעם דועל-פּרוב, איז יודיטע געװאָרען בערעדעװדיק און אויפגעטאַיעט פון איהר פערגליװערטער גלייכגילטיגקייט און אַרויס פון איהר מרה-שחורה-צושטאַנד. אינ'ם נישט דערלאָזען צום דועל, האָבען זיי געזעהען א דייטליכען סימן, אַז איינעם פון זיי האָט זי, יודיטאַ, געװיס ליעב און ס'איז איהר געװען א שאַד צו ריזיקירען זיין לעבען. ס'איז בלויז געבליבען ביי זיי די פראַגע, װעמען? אויף אָט דער פראַגע האָט יעדער געענטפערט מיט זיך אַליין. יעדער פון די צװיי האָט געװאָלט גלויבען, אַז דאָס איז ער.

אַלזאָ אַזוי-אַרום בין איך בעהיט געװאָרען פון א דועל ביי מיר אין שטוב. עס האָט מיר מעהר נישט געפעהלט װי דאָס!..

אָבער כ'װייס נישט װי אַזוי. נאָר באַלד האָט מען זיך דערװיסט פון דועל ביי דער דייטשער עמיגראַציע אין דער שװייץ, װעלכע האָט דעלעגירט צו מיר עטליכע פיהרער אויסצופאָרשען דעם ענין. די דעלעגאַטען האָבען שאַרף איבערגע'מוסר'ט אַלפרעדן און האַנס'ן, אַז נישט איצט איז די צייט צו פיהרען ראָמאַנסען און ליבעס. איצט די צייט פון קאַמף מיט'ן נאַציזם, װעלכער שטעהט העכער פון אַלצדינג און דעריבער זיי אויפגעפאָדערט תיכף צו פערלאָזען מיין װאָהנונג און זאָפאָרט אַװעק אין דער צענטראַלע פון אַנטי-היטלעריסטישען פראָנט און זיך שטעלען אין זיין קאָנספּעראַטיװען דיענסט.

אַלפרעד האָט זיך גלייך ענטשולדיגט און אויסגעדריקט זיין גרייטקייט אויס צופיהרען דעם בעפעהל, פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. בלויז האַנס איז געבליבען זיצען א שװייגענדער און גאָרנישט געענטפערט אויף דער אויפפאָדערונג פון די דעלעגאַטען.

זיין האַלטונג איז געװאָרען פערדעכטיג און די דעלעגאַטען האָבען זיך געװענדעט צו איהם מיט דער פראַגע:

— װאָס ביסטו, האַנס: א נאַצי, צי אַן' אַנטי-היטלעריסט? ענטפער קלאָר! —

האַנס האָט זיך לאַנג נישט געװאַקעלט און גלייך אָבגעענטפערט:

— ביידע נישט. נישט קיין נאַצי און נישט קיין סאָציאַל-דעמאָקראַט. כ'בין בלויז א פערליבטער. כ'בין נישט קיין פּאָליטישער שונא פון נאַציזם. כ'האָב בלויז נקמה גענומען פאַרן אָבגעהאַקטען קאָפּ פון מיין ברודער, װעלכער האָט בעצאָהלט מיט'ן לעבען פאַר דער ליבע צום דאָזיגען יודישען מיידעל. אויך איך האָב מיך נאָכהער אין איהר שטערבליך פערליבט און כ'בין פאַר

דער „קעניג" פון אנטאניובקער וואלד.

זינט יאהרען דינט אנטאניובקע אלס דאטשע-ארט פאר פיעל ראדאמער לעטניקעס. יעדעס יאהר, זומער-צייט, פאהרט מען אהין פראווען מצות-דאטשע. אנטאניובקע האט די מעלה, וואס איז נאהנט פון שטאדט, ס"ה אינגאנצען 8 קילאמעטער פון הי און מ'קאן אלע מאהל צו-פאהרען פאר א קליינעם אבצאהל. ס'איז אלזא בעקוועם און פערהעלטניסמעסיג ביליגער ווי ערגיץ אנדערש. ווי א שטייגער אין גארבאטקע, צי אין יעלנע.

ס'וואלט אלץ געווען גוט און וואויל, ווען נישט דער וואלד. אויף אלע דאטשע-ערטער איז דער וואלד די הויפט-אטראקציע, דער גרעסטער גן-עדן; אין אנטאניובקע איז דער וואלד א צרה. אייגענטליך איז דער וואלד גארנישט שולדיג. אויך דארט איז ער דער טשוואק פון דער לעטניסקע, אלא וואס דען — ס'איז א צרה מיט'ן „וואלד-קעניג". און דער „קעניג" פון וואלד איז דער גאיאווע. וועגען אט דער וויכטיגער פיגור האבען מיר שוין איינמאהל געשריבען פאראיאהרען, צי פאר צווי יאהר. שוין דעמאלט האבען זיך די יודישע לעטניקעס בעקלאגט, אז ער דערקוטשעט זיי און בעשווערט פאר זיי דאס גענייסען פון דער גוטער וואלד-לופט.

דער וואלד איז א מלוכה'שער און דער אפוטרופס איז די לעשניטסטווא, וועלכע האט בעשטימט דעם גאיאווע אלס שומר, אלס אויפזעהער. פיהלט זיך טאקע דער גאיאווע אלס דער גאנצער מושל און'ווייזט זיין גבורה, ווען ס'קומט דער זמן-דאטשותינו.

עס איז איינגעפיהרט, אז דער וואס וויל שפאצירען, אדער ליגען אין אנטאניובקער וואלד, מוז געבען א געוויסען אבצאהל. מילא געגען דעם האט קיינער נישט; אז מען מוז — מוז מען. דינא דמלכותא דינא. עס געהט נאר דערין, ווי אזוי און אויף וועלכען אופן דער גאיאווע אינקאסירט-איין ביי די לעטניקעס דעם אבצאהל. אט גיעט מען איבער פון אנטאניובקע. ווי אזוי דער גאיאווע איז זיך היינטיגעס יאהר נוהג מיט די לעטניקעס, וואס ווילען פיהלען דעם ריח פון וואלד.

ווען אין וואלד זיצען פרויען מיט קינדער, בעווייזט ער זיך, דער גאיאווע אבער אנשטאט ער זאל צו-געהן צו יעדען אינקאסירען די 15-ער גראשענס שיקט ער אויספיהרען די „עקזעקוציע" א גאנצע האפטע קליינווארג, פערשטעהט זיך נישט קיין יודישע, וועלכע פיהרען אויס געטריי דאס שטיקעל ארבייט פאר איהם. די שקצים'לעך טהוען זיך א לאז איבער'ן וואלד כאפען קישעלעך, לעזשאקעס, קאלדרעס, שטוהלען, האמאקעס און טראגען עס אוועק צום „וואלד-קעניג". ער דער „הערשער" פון וואלד שטעהט אין מיטען, ארומגערינגעלט פון פון זיין קליינער ארמעע, אויף דער פלייצע טראגט ער א ביקס, און בעטראכט אזוי דאס ביסעל יודישע אנטיקען, וואס איז גענומען געווארן אין „פלען". ער שטעהט און שעפט נחת, ווי די יודישע פרויען קומען צולויפען און מיט געבעט קויפען זיי אויס די חפצים זייערע, בעצאהלענדיג די 15-ער גראשען'ס.

פרעגען די לעטניקעס א הארבע קשיא: צו וואס און צו ווען דארף דער גאיאווע נעמען צו-הילף די דאזיגע לאבוזלעך, וועלכע מאכען אן א רעש און א בהלה צווישען די יודישע פרויען און קינדער? צי קען ער דען נישט אליין זיך מטריח זיין צו יעדען לעטניק, וועלכער וואלט איהם בתשואות-חן א קעגענגעטראגען די 15 גראשען?

זיי פרעגען נאך עפעס. זיי פרעגען, וואס טהוט מען א שטייגער ווען איינער פון די, אויף וועלכע מען פאלט אן מיט א בהלה און מען כאפט ביי איהם צו א קישעלע, צי א לעזשאק און יענער ארויסגעפיהרט פון גלייכגעוויכט שטעלט זיך א קעגען און ס'קומט צו א געשלעג און אזא שייגעצעל בעקומט, חלילה וחס די שעה זאל נישט זיין, דערביי א מתנת-יד און פאלט אוועק? וואס טהוט מען דאן, ווען ס'חזר'ט זיך איבער יענע מעשה און ס'ברעכט אויס דער „פאלקס-צארן"?.. דעמאלט קען דאך זיין אויס מיט'ן גאנצען אנטאניסבאדו!

נאר מאלע וואס ס'איז היינט אלץ דא צו פרעגען.

ס'איז באמת א גרויסע עוולה צו שיקאנירען לעטניקעס, וואס בעשטעהען אין זייער רוב פון ארימע קראנקע מענשען און מען בעשווערט זיי צו געניסען פון א ביסעל פרישע לופט אין די הייסע זומער-טעג, וואס איז פאר זיי א היילונג, ממש א רפואה.

די לעטניקעס אין אנטאניובקע ברויכען שיקען א דעלעגאציע צו דער העכערער אינסטאנץ, וואס האט צוזאגען איבער דעם דאזיגען „וואלד-קעניג" — דעם גאיאווע.

«עזרה» טרעט-צו צו דער בוסק-אקציע

אבער דאס מאהל וויל זי איינפיהרען א נייעם רעפארם.

פון דער „עזרה" האבען מיר דערהאלטען פאלגענדען קאמוניקאט:

די געזעלשאפט עזרה האט בעשלאסען טראץ אלע שוועריקייטען דורכצופירען די בוסק-אקציע, אבער מיט א געוויסען רעפארם, לויט'ן מוסטער פון אנדערע גרעסערע שטעדט.

די אקציע וועט ארגאניזירט ווערען אויף אזא אופן:

יעדער, וואס רעפלעקטירט צו פארען קיין בוסק אויף קוראציע, בעקומט בעדער, קור-טאקסע, א דאקטאר און מיטאגען; דאגעגן רייזע-הוצאות, פרישטיק און קאלאציע מוז יעדער דעקען פון זיין אייגען געלד און זיך דערמיט אליין בעזארגען. די עזרה וויל דערמיט אויסמיידען איבריגע שפעזען (געשיר צו קויפען) און אויסהאלטען א פערסאנאל.

די קאסטען זענען בערעכענט אויף 95 זלאטעס פאר 20 טעג. אזוי פיעל ברויך יעדער איינצאהלען אין דער עזרה. דער יעניקער, וועלכער וועט דורך דער דאקטוירים-קאמיסיע קוואליפיצירט ווערען אלס בענויטיגטער, וועט בעקומען אנ'הנחה לויט זיין מאטעריעלען מצב.

די איינשרייבונגען קומען פאר אין לאקאל פון עזרה פון 13,7 ביז'ן 4,8. נאכן דערמאנטען טערמין וועט די רעיעסטראציע זיין געשלאסען, ווייל דאן מוזען דורכגעפיהרט ווערען די פארמאליטעטען.

דער אבפאהר קיין בוסק איז פארגעזעהן אין דער העלפט שערפיען.

מיר מאכען אויפמערקזאם, אז דער עולם זאל זיך נישט האלטען פאר לייכט צו וועלען געניסען פון דער געזעל. עזרה, ווען זיי דארפען נישט און האבן אליין מעגליכקייטען צו קורירען זיך. דאס איז ענ'עוולה און דאס הייסט נהנה געוועזען פון צדקה.

די 95 זל. דאס זענען די עפעקטיווע שפעזן. די עזרה לייגט צו גרויסע מיה, ענערגיע און צייט.

מיר אפעלירען גלייכצייטיג צו דער יודישער בעפעלקערונג זי זאל אונטערשטיצען די אקציע, כדי מיר זאלען קענען שיקען א גרעסערע צאהל נישט פערמעגליכע אויך.

אין נאמען פון דער געזעלש. „עזרה"

פרעזעס: משה לעסלאו

סעקר. יצחק גרין.

• • •

מיר ערלויבען זיך דא צו מאכען עטליכע בעמערקונגען.

אין קאמוניקאט איז נישט קלאר, וואס וועט זיין מיט דער דירה-פראגע. ווער וועט דערפאר צאהלען: די עזרה, אדער דער קורירענדער. עס איז דאך א פערשטענדליכע זאך, אז אויסער בעדער און בעשפייזונג, מוז דאך דער קראנקער אויך האבען א וואהנונג וואו דעם קאפ אנידערצולעגען. דאס ווערט אבער אינגאנצען נישט דערמאנט. יעצט צווייפלען מיר, צי דער נייער רעפארם, וואס ווערט היי-יאהר איינגעפיהרט איז אזא גוטער. מיר פערשטעהען אנדערש. מיר מיינען, אז פאר קראנקע מענשען איז פיעל בעקוועמער, ווען מען בעזארגט זיי מיט אלעם נויטיגען און זיי ברויכען נישט פיהרען א בעזונדערע ווירטשאפט פאר זיך. פארוואס טיילען די דיעטע אין דריי טיילען: מיטאגען וועט געבען די עזרה און פריהשטיק מיט קאלאציע זאל דער קראנקער אליין קויפען. צי קען דאס אלץ נישט זיין צוזאמען? דאס זעלבע איז מיט רייזע-הוצאות. פארוואס זאל דער קראנקער ברויכען דריי מאהל צאהלען: דער עזרה 95 זל. באהן-בילעטען אליין קויפען און מיט פריהשטיק, קאלאציעס זיך אליין בעזארגען? צי קען דאס אלץ נישט ווערען קאנצענטרירט צוזאמען, אז מ'זאל דעם קראנקען נישט אזוי פיעל בעלעסטיגען?

אמת איז, אז „עזרה" ציעלט מיט'ן נייעם רעפארם, נישט צו אנגאזשירען זיך אין קיין גרויסע אויסגאבען. פון דער צווייטער זייט אבער איז עס א בעשווערונג פאר די אונפערמעגליכע קראנקע, פאר וועלכע די אקציע ווערט אייגענטליך ארגאניזירט.

וואס אנבעלאנגט דאס אויפהאלטען א פערסאנאל, מיינען מיר, אז „עזרה" ברויך האבען אין בוסק איהרס א מענש אויף דער גאנצער צייט פון דער אקציע. שיקט זי דאך ארויס עטליכע צעהנדליק מענשען און דערצו קראנקע, וועלכע נויטיגען זיך אין השגחה אין פערשידענע פאלען. מען דארף נישט דערצו קיין פערסאנאל, אבער איין מענש, אנ'עהרליכען און א טיכטיגען, איז א בלי ספק געווינשען.

די לייטונג פון „עזרה" דארף זיך נישט אבשרעקען, נאר דורכפיהרען די בוסק-אקציע אין איהר געהעריגען פערנעם. די שטאדט וועט געווים זי אונטערשטיצען.

לעדער-עקספארט קיין רוסלאנד.

די האנדעלס-בעציהונגען מיט די סאוויעטען, נאכ'ן שליסען נייע אבמאכען ענטוויקלען זיך כסדר און נעמען ארום אלץ מעהר פערשידענע צווייגען פון האנדעל.

נאך דער מעטאלורגישע און ביינוואל-איינקויפען, זענען פארגעזאגט, אויף דער נאהנטסטער צייט, דאס שליסען טראנזאקציעס אין דער לעדער-אינדוסטריע. קיין מאסקווע וועט קירצליך פאהרען א דעלעגאציע פון גארבעריי-אייגענטימער מיט'ן צוועק צו בעשפרעכען וועגען עקספארטירען א גרעסערען סכום לעדער קיין רוסלאנד.

אין דער דעלעגאציע וועט אויך אריינגעהן א פארשטעהער פון דער ראדאמער לעדער-פראדוקציע.

פון קליינהענדלער-פערבאנד.

קאמוניקאט.

מיר מאכען בעקאנט דאס שוין פון 15 יוני זענען איינגעפירט געווארען פרישע פרייזען אין הורט, ווי אויך אין דעטייל - פערקויף פון זייף, נעמליך: אין איינצל-פארקויף איז דער מאקסימום פרייז פאר (64 פראצ. פעטס) זייף 1.30 1 קלגר.

אין הורט 1,05 זל, אין דעטייל 1.10

די פרייזען זענען איינגעפירט געווארען דורך א געמיינזאמע פארשטענדיגונג פון פאראיין פון זייף-אינדוסטריעלער און מיניסטעריום פאר האנדעל און אינדוסטריע, און זיי ווערען שוין קאנטראלירט דורך דער מאכט.

די אינדוסטריעלער האבען זיך אויך פערפליכטעט צו באניפיקירען דעם אנטשטאנענעם אונטערשיד פון די זאפאסען סחורה, וועלכע די סוחרים פערמאגען פון פריהער, ד. ה. ביז'ן 15 מאי, און זיי האבען עס נאך נישט אויספערקויפט ביז'ן 15 יוני ה. י.

אז מ'שיקט א נאר אויפ'ן מארק...

אויך דער סוחר איז געווען א גרויסער חכם.

צום אייגענטימער פון דער פירמע „מאשינאטיפ" אויף זשעראמסקי 30 — סטאשעווסקי, האט זיך געמאלדען א פארשוין, וועלכער האט זיך פארגעשטעלט אלס מאגיסטער טשערווינסקי און פארגעלעגט צו מאכען א קניה אויף צוויי שרייב-מאשינען.

נאכ'ן אויסקלויבען זיך די מאשינען האט דער קליענט געבעטען מ'זאל זיי איהם אבשיקען אהיים צוזאמען מיט א רעכענונג, אויפגעבענדיג דעם אדרעס אויף פילסודסקי 2 — צום ה' האמערשטיין, ביי וועמען ער האט געדונגען א וואהנונג.

ווען דער סוביעקט פון דער פירמע האט אריינגעטראגען די צוויי מאשינען האט טשערווינסקי איהם געהייסען ברענגען א מאשין אויף רעכענען. דער סוביעקט האט איבערגעלאזט די שרייב-מאשינען און איז אוועק ברענגען דעם רעכען-מאשין, אבער ווי נאר ער איז ארויס פון דער וואהנונג, איז טשערווינסקי געגאנגען פליטה מיט די מאשינען. ווי ס'האט זיך ארויסגעוויזען האט טשערווינסקי נישט געוואהנט ביי האמערשטיינען, נאר ער איז געקומען אהין ערשט דינגען א צימער.

דער קאמבינאטארישער אפעריסט ווערט געזוכט דורך דער פאליציי.

איר געגאנגען אין פייער און וואסער. אט דאס האט מיך געבראכט צו אייך. מעהר ווייס איך נישט. —

דער ענטפער איז ווייט נישט געפעלן, ווייל איינער פון די דעלעגירטע, פון דער קאנספיראציע האט זיך געווענדעט צו האנס'ן:

— ניין, ליבער האנס, אזוי טויג עס נישט. ביי אונז איז נישטא קיין ליבע. ביי אונז גייבט עס קאמף. מיר שיקען אוועק קיין פוילען די פאמיליע פ. מיט יודיטא צוזאמען און דו וועסט געהן מיט אונז. פערשטאנען? —

דאס איז געווען א שווערער קלאפ פאר האנסען. ער איז אויפגעשפרונגען פון ארט אנ'אנגעצינדענער און גענומען שרייען:

— איך וועל נישט געהן מיט אייך. יודיטא מוז זיין מיינע. אז נישט וועל וועל איך אייך אלעמען אויסגעבען דער געסטאפא. זי איז דא אויך אין דער שווייץ. דא און צוריך האט זי איהרע א פערבארגענע נעץ. איך הייס האנס און איך קען אלץ בעווייזען. געגען מיר זענען אויך די נאציס נישט געווען קיין שטארקע. איך האב זיי גוט אנגעפיפען. איך ווייס, יודיטא'ס פאטער וויל מיך נישט. אויך יודיטא בראקירט מיט מיר. איך וועל זיי אלע לערנען שכל. ביי מיר וועלן זיי צוריק אין קאנצענטראציע לאגער —

אין די ווערטער האט מען גלייך דערקענט מיט וועמען מ'האט דא צו-טוהן. מ'האט אים מעהר נישט גערייצט. מ'האט געענדערט צו איהם דעם טאן און איהם איינגענומען מיט מילדע און גוטע רייד:

— וועסט פאהרען קיין פוילען צוזאמען מיט יודיטא. בעשטיצהסט האנס? האט איהם איינער פון די סאציאליסטען געפרעגט.

— יא, איך בעשטיי — איז האנס געווען צופרידען.

באלד האט מען אונז אלע אבגעפירט אין דער קאנספיראציע-הייל, מכלומר'שט אונטערן אויסרייד, אז פון דארט פאהרען מיר: איך, מיין פרוי, יודיטא מיט האנס'ן און גרעטא מיט יאזעפ'ן קיין פוילען.

אין דער קאנספיראציע-צענטראלע האבען מיר אנגעטראפען אויף א גרויסע צערודערונג. ס'זענען געקומען קוריערן פון דייטשלאנד מיט זייער וויכטיגע נייעס.

(פארטזעצונג קומט)

הומאר

זי איז ווערט די פרעמיע

א בערלינער צייטונג האט פארעפענטליכט א קאנקורס אויף דער „גרעסטער נארישקייט". די ערשטע פרעמיע האט באקומען א דייטשקע, וואס האט דער צייטונג צוגעשיקט אזא חכמה:

— „נעכטען בין איך אריינגעגאנגען אין א בערלינער געשעפט, און געקויפט צוויי קילא שמאנד-פוטער"...

אין א רעדאקציע פון אן איטאליענישער צייטונג

זשורנאליסט: הער רעדאקטאר, דער ארטיקל געגען פוילען איז נאך נישט פארטיג.

רעדאקטאר: נעהמט אזויפארט אן אלטען אנטי-דייטשען ארטיקל פון פינף יאהר צוריק, און ענדערט בלויז דעם נאמען פון דער מלוכה — און פארטיג!..

ביי א „פול-טשארני"

— כ'בעט דיך, מאקס, וואס זעהט מען נישט לעצטענס העניעקן?

— ס'האט מיט איהם פאסירט א שרעקליכער צופאל.

— איבערגעפאהרען פון א טראמוויי?

— נאך ערגער.

— א דונער האט איהם געטראפען?

— נאך ערגער.

— וואס אזעלכעס?

— ער האט חתונה געהאט מיט מיין ווייב.

א פיינער קאמפאט

— היטלער עסט יארסקא מיטאגען.

— די טעג פרעגט ער ריבענטראפען:

— וואס באקום איך היינט אויף קאמפאט?

— א פייג.

ראקעטען

ס'איז גאר קיין חידוש נישט, וואס די דייטשע פאליטיק הינקט אונטער, אז מיט דער פראפאגאנדע פיהרט אן דער — לאמער געבעלס...

דער ערגסטער קלאפ פארן היטלעריזם וואלט געווען ווען דער מלאך-המות קלאפט אן ביי דער טיר פון'ם „מנהיג".

דער שכל איז א קריכער. ער פארקריכט קיינמאהל נישם צום — שוטה.

דער מענש איז דער קעניג פון דער נאטור: ער קאן באהערשען יעדע חיה, א חוץ — זיין אייגען ווייב...

דער „פיהרער" מוז א פנים זיין א חולה-מכוכן: ער האט נאר חשק — „איינצונעמען"...

פייטל און טריימל

טרייטל: וואס זאגסטו צום דייטשען פאלק:

פייטל: וואס זאל איך זאגען? מען קען עס פארגלייכען צו א קאטארינקע. דהיינו:

פייטל: וועלכע קאטארינאזש עס דרייט זי אן — שפילט זי.

שטיקלעך און ברעקלעך

די ראדאמער ווירטסלייט קלאגען זיך, אז צוליב די כסדר'דיגע רעמאנטען קענען זיי נישט בלייבען ביי ריינע הייזער...

אין גאס איז לעצטענ'ס צו בעמערקען אן אויפלעבונג, ווי מען שמועסט, זאל עס זיין צוליב דעם, וואס די ווייבער זענען אהעק אויף דאטשעס.

השבת-אבידה

איך האב פערלוירען די בוסק-אקציע. איך זוך זי שוין ארום א לענגערע צייט. כ'בין שטענדיג געווען א צע'חוש'טער, אבער לעצטענס בין איך שוין אינגאנצן משוגע און די גרויסע היצען מאכען מיר שוין די רעשט דעם טויט. דערבארעמט אייך איבער מיר. ווער ס'ווייסט וואו די בוסק-אקציע געפינט זיך זאל מיר צעוויסען געבען. פאר בעלוינונג צו פיהרען אין באד אריין הין און צוריק אין א טורטשקעלע.

מיט אכטונג

לייזער האקע

סענסאַציאָנעלע געשיכטע מיט אַ פונאנדערגעגאנגענעם שידוך

אין שטאָדט דערצעהלט מען איצט וועגען אַ סענסאַציאָנעלער ליבעס-געשיכטע וואָס וועט זיך, ווייזט אויס, פערענדיגען מיט אַ נייעם נישט ווינציגער סענסאַציאָנעלען פּראָצעס געגען אַ וואלד-וועכטער.

די געשיכטע איז אַזאַ:

אַ ראדאָמער פריילין פון אַן אָנגעזעהענער פאַמיליע, האָט מען גערעדט אַ שידוך מיט אַ רייכען פּראָווינצער יונגערמאַן. זיי זענען זיך איינער דעם צווייטען שטאַרק געפעלען געוואָרען און באַלד זענען זיי געוואָרען אַפיציעל חתן-כלה.

דער יונגערמאַן האָט פערוואָרפען ממש זיין כלה מיט מתנות. די כלה איז אויך נישט געבליבען הינטערשטעליג. זי האָט איהם געקויפט אַ גאָלדענעם זייגער א. א. זאַכען.

די טעג איז די כלה געפאָהרען צו גאַסט צום חתן. צוזאַמען מיט איהר איז מיטגעפאָהרען איהרע אַ חבר'טע מיט'ן מאַן. די אויפנאַהמע איז געווען זעהר אַ פריינדליכע און דער חתן איז געווען שטאַרק צופרידען. אַלץ איז געגאַנגען כשורה און די טעג האָט שוין געזאָלט פאָרקומען די חתונה, ווען עס מאַכט זיך נישט אַזאַ מעשה:

פאַר מיטאָג איז דער חתן מיט דער כלה'ס חבר'טע אַוועק אין שטוב זעהן צי עס איז אַלץ געגרייט צו מיטאָג. אין וואלד זענען פערבליבען די כלה מיט איהר חברטעס מאַן, וועלכע האָבען אַ לענגערע צייט פערבראַכט אונטער פיער אויגען.

אויף צומאָרגענ'ס זענען אַלע צוריק-געפאָהרען קיין ראַדאָם און אין אַ טאָג אַרום איז אויך געקומען דער חתן קיין ראַדאָם. ער האָט אַזש געברענט פאַר כעס און דערקלערט, אַז ער לאָזט אָפּ דעם שידוך און פאָדערט די כלה זאָל איהם אומקערען דעם בריליאַנטענעם רונג, דאָס גאָלדענע זייגערל א. אַ. מתנות. ווען מ'האָט גענומען צו איהם צושטיין ער זאָל אויפקלערען וואָס עס איז געשעהן, האָט ער דערצעהלט:

אויף מאָרגען נאָך זייער אַוועקפאָהרען איז צו איהם געקומען דער גאַיאָווע און געזאָגט, אַז געהענדיג אין וואַלד האָט ער געזעהן, ווי זיין כלה פערברענגט זעהר אינטים מיט איהר חבר-טעס מאַן.

די דאָזיגע געשיכטע האָט דערפיהרט צו אַ סקאַנדאַל צווישען איהר חברטע מיט'ן מאַן און עס האַלט שוין דערביי זיי זאָלען זיך גט'ן.

די חתן-כלה זענען אויך שטאַרק פערצווייפעלט. די כלה פּרובט אָבער ווייטער קעמפען פאַר איהר גליק. זי טענה'ט, אַז זי איז אינגאַנצען אומשול-דיג, אַז דער וואלד-וועכטער האָט „פער-דאָרבענע אויגען" און האָט געזעהן דאָס וואָס עס איז נישט געווען.

די פריילין פערפיהרט אַ פּראָצעס קעגען וואלד-וועכטער פאַר רכילות...

דערטרונקען ביים באַדען זיך.

זונטאָג האָט זיך געבאָדען אין גאַר-באַטקע אַ יונגער קריסט, וועלכער איז אַראָפּ אין וואַסער און דערטרונקען גע-וואָרען.

ווען מ'האָט איהם אַרויסגעצויגען פון וואַסער האָט מען נאָך אַלץ געטהון, כדי איהם אָבצוראַטעווען. ס'האָבען ביי איהם געאַרבייט די דאָקטוירים גאָלד-בלום און וויטאָנסקי אַ פּאָר שעה, אָבער אָהן רעזולטאַט.

דאָס וואַסער, וואו דער דערטרונקע-נער האָט זיך געבאָדען איז דוקא נישט קיין טיפ'ס און ס'האָט איהם אפילו נישט דערגרייכט ביז'ן האַלז. דאָ איז אָבער געווען אַנ'אַנדערע סיבה. דער קריסט-ליכער יונגערמאַן האָט זיך געהאַט פריהער גוט אָבגעגעסען און אָבגעטרונ-קען און דאַן געגאַנגען זיך אַ ביסעל דורכשווימען אין וואַסער; האָט ער בע-קומען אַ קורטש און ער איז אַרונטער-געפאַלען אויפ'ן דנאָ פון טייך, וואו ער איז געבליבען ליגען אַ געוויסע צייט און ווען מ'האָט איהם אַרויסגעצויגען, איז שוין, ווייזט אויס געווען, צו-שפעט.

דער דערטרונקענער איז מיט 4 וואָ-כען צוריק בעקומען פון מיליטער. ער איז געווען אַנ'אַרבייטער אין דער „וויט-וואָרניע".

פאַרענדיגט דעם בעקער-שטרייק

אין דער בעקעריי פון מאַטעל ווייגגאַרט זשעראָמסקי 83

אין דער בעקעריי פון אויבענדער-מאָנטען מייסטער האָבען געאַרבייט 3 אַרבייטער 2 יאָהר צייט. די גאַנצע צייט האָט דער מייסטער נישט געוואָלט בע-צאָהלען פאַר דער אַרבייט לויט דער פּרייז וואָס דער קאָלעקטיווער אָפּמאַך לויטעט.

די גאַנצע צייט האָט זיי דער מייס-טער געהאַלטען אין דער מורא קוים וועלען זיי פאָדערען די פּרייז בעזייטיגט ער זיי פון דער אַרבייט.

פאַראַכטאָגען מאָנטאָג האָבען די אַר-בייטער געמאָלדען דעם בעקער-מייסטער אַז זיי ווילען מעהר נישט אַרבייטען בחינם. דער מייסטער, דערהערענדיג די „חוצפּה" פון די אַרבייטער האָט ער

קאָמוניקאַט

זיי נישט געוואָלט צו לאָזען צו דער אַרבייט, די אַרבייטער האָבען דערקלערט אז דאָס וועט זיי נישט אָבשרעקען און אויף קיין שום הנחות וועלען זיי נישט איינגיין. עס איז דערקלערט געוואָ-רען אַ שטרייק און דער ענין איז אי-בערגאַנגען צום אַרבייטס-אינספּעקטאָר. פאָריגען פרייטאָג איז פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ ביים אַרבייטס-אינספּעקטאָר וואו דער מייסטער האָט דערקלערט, אז ער קען נישט צאָהלען ווי דער אָפּ-מאַך לויטעט.

דער אַרבייטס-אינספּעקטאָר האָט איהם דערקלערט, אז ער מוז זיך צופּאַסען צו דעם אָפּמאַך און אויב ער וועט דאָס נישט טהון, ווערט ער בעשטראָפט לויט'ן אַרט. 59 (פאַר ברעכען דעם אָפּמאַך) דער אַרבייט'ס-אינספּעקטאָר האָט דעם מייסטער געגעבען צייט ביז דינסטאָג כדי צו צופּאַסען זיך צום אָפּמאַך.

אַ טאָג פאַר'ן טערמין ד. ה. דעם היינטיגען מאָנטאָג איז דער ה' מאָטעל ווייגגאַרט געקומען אין פעראיין, כדי דעם שטרייק צו ליקווידירען.

נאָך אַ קורצען געשפּרעך האָט דער ה' מאָטעל ווייגגאַרט דערקלערט, אז ער וואַרפט זיך אונטער אַלע בעשלוסען פון אַרבייטער-פעראיין און די אַרבייטער זענען גלייך אַוועק צו דער אַרבייט.

דער שטרייק האָט געדויערט 8 טעג.

י. גיסער.

געגאַנגען אין קאַפּטער וואַלד אַריין זיך דערשיסען.

דער 20-יעהריגער מאַריאַן פּאַפּיעסקי פון שוואַרליקאָווסקאַ 22, איז געגאַנגען אין קאַפּטער וואַלד אַריין מיט'ן בעשלוס זיך צו דערשיסען. ער האָט זיך טאַקע בעזאָרגט פריהער מיט אַ רעוואָלווער פון וועלכען ער האָט אויסגעשאָסען אין זיך. די קויל האָט איהם דורכגעלעכערט דעם רעכטען אָרעם און איז דאָרט-אַרום אַרויס.

דער יונגער זעלבסטמערדער איז געבלי-בען ליגען אַ פערבלוטיגטער אין וואַלד. גראָד איז אדורכגעפאָהרען אַ ציגיינער, וועלכער האָט איהם אויפגענומען אויף דער פיהר מיט דער דעה איהם צו פי-רען אין שטאָדט אַריין. צופעליג האָט זיך דערחיסט די משפחה, וועלכע איז געקומען שנעל צולויפען אין קאַפּטער וואַלד און מיט דער זעלבער פיהר איהם אָבגעפיהרט אין פּוילישען שפּיטאָל אַריין.

די סיבה פון זעלבסטמאָרד-פּרוב איז – די ליבע.

דער גרעסטער און שענסטער קור-אָרט אין פּוילען — קריניצע אין יאָהר 1939

קריניצע, יולי 1939.

יאָהר יעהרליך בעקומט קריניץ נאָך בעסערע אייגענשאַפטען ווי ביז יעצט, דאַנק דער לאַנגיעהריגער דירעקטאָר פון קור-אָרט ה' אינזש. לעאָן נאָוואָ-טאַרסקי זאָרגט פאַר דעם, אַז קריניץ זאָל אַלץ שענער אויסזעהן פון עסטע-טישען שטאַנדפּונקט, פאַרבעסערט און פאַרפּולקאָמט די הייל-מיטלען און הייל-אַנשטאַלטען און זאָרגט פאַר דער בעק-וועמליכקייט פון די קור-געסט.

אויב פאָריגען יאָהר איז קריניץ בע-רייכערט געוואָרען מיט אַ באַרג-קאָליי-קע, וועלכע פיהרט אַרויף די קור-געסט אויפן שפּיץ פון פּאַרק-באַרג וואו די לופט איז וואונדערבאַר, איז היינטיגעס יאָהר צוגעקומען קריניץ דאָס הויפּט רייכטום, אויף וועלכען מען האָט גע-וואַרט גאַנצע 10 יאָהר.

דעם מאָנאַט איז געעפענט געוואָרען אין קריניץ דער נייער הויפּט קור-הויז. דער נייער קור-הויז איז טאַקי אַ צי-רונג פאַר קריניצע. דאָס איז אַ גרויסער קאָמפּאָרט-בנין, וועלכער האָט אַריבער 130 צימערן און אַ פּאַרטאַמענטן, לייען-זאַהל, ברידזש-סאַלאָן, און נאָך זייער פיל מאָדערנע און לוקסוס איינריכטונ-גען. אויפן דאַך פון דעם הויז, זענען דאָ 2 גרויסע טעראַסען וואו דער עולם ברענט זיך און בראָדט זיך און כאַפּט אַ טענצל אויפן פרישען באַרג-לופט נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאָסטען און פיל טיהה איז שוין צוגע-טרעטען דער דירעקטאָר פון קריניצע אינזש. נאָוואָטאַרסקי צום בויען אַ נייעם גרויסען הייל-אַנשטאַלט Zakład Przyrodoleczniczy וואו עס ווערען איינגעפירט די נייעסטע און מאָדערנעס-טע הייל-מיטלען פון דער מעדיצין: וואַסער, וואַסער-עלעקטריע און עלעקט-רישע בעהאַנדלונגען. ניט איין דאָקטאָר אין פּוילען וועט וועלען אַליין זיך בע-קענען מיט די נייע איינריכטונגען, כדי צו האָבען אַ בילד פון די מאָדערנע הייל-מיטלען.

רעאַסומירענדיג דאָס אַלעס און צו-געבענדיג, אַז עס זענען דאָ אין קרי-ניצע לויטער גוטע פּענסיאָנאַטען, פער-געסט מען דאָ אינגאַנצען פון פּאָליטיק, מען וויל אַפילו קיין צייטונג אין האַנד אַריין ניט נעמען. מען היילט זיך און מען ווילט. זיך, ווי – געלעבט.

און אויב אַזוי ראָט איך יעדערען, וואָס מיר גוט ווינשט, אַז ער (זי אויך!) זאָל וואָס גיכער קומען קיין קריניצע אַריינכאַפּן אַ ביסעל כחות אויף שפּעטער....

פ. ש-ך.

UNIVERSITÉ DE BEAUTÉ CEDIB

Cedib

kremy dzienne pod puder

DLA KAŻDEJ CERY
W 4CH KOLORACH

Nasz Instytut Kosmetyczny »Ch a r m e« Zeromskiego 5.

פון ראַדאָמער ספּאָרט.

„ר. ק. ס." «יוטשניא» 3:4

אַלס פאָרמעטש פון „הפועל"—„ר.ק.ס." אין אַלטען גאָרטען, איז געשפּילט גע-וואָרען אַ פוטבאָל-מעטש צווישען די יוניאָרען פון די זעלבע צוויי קלובען. „ר. ק. ס." האָט געפיהרט 3:0 און עס האָט שוין געהאַלטען ביי אַ מפּלה פון די יונגע „יוטשניא"-שפּילער, אָבער די לעצטע האָבען זיך אַ נעהם געגומען צו דער אַרבייט און האָבען דערגרייכט אַ גאָר שעהנעם רעזולטאַט: 4:3.

ריכטער – ה' פּאָמין.

ר. ק. ס. „הפועל" (0:1) (0:4)

פערגאַנגענעם שבת האָבען די „הפּו-עליסטען" געשפּילט אַ פריינדשאַפט'ס-מעטש מיט דעם ראַדאָמער ר. ק. ס. אין דער ערשטער העלפט האָט „הפועל" געשפּילט גאָר שעהן און עס האָט נישט פיעל געפעהלט, אַז זי זאָל שיסען אַ גאָל. ביז דער פויזע האָט ר. ק. ס. געפיהרט 1:0 נאָך דער פויזע זענען די הפועליסטען אָפּגעשוואַכט געוואָרען און אין די לעצטע 20 מינוטען האָבען זיי זיך געלאָזט שיסען אַזש... 3 גאָלען און אַזוי אַרום האָט ר.ק.ס. געוואונען 4:0

ריכטער – ה' בראַמסאָן. אָר.

די פּרעכטיקע אויסגאַבעס פון „קינדערפריינד"

ביבליאָטעק „א"—פאַר עלטערע קינדער און יוגנט
ביבליאָטעק „ב" – פאַר יינגערע קינדער
זשורנאַל „קינדערפריינד" – פאַר עלטערע קינדער און יוגנט
זשורנאַל „קליינוואַרג" – פאַר יינגסטע קינדער
מוזיקאַלישע ביבליאָטעק – לידער מיט נאָטן פאַר קלאַסן-געזאַנג, כאָר, סאָלאָ, אינסטצוג זאַצינגס
ספּעציאַלע פּראַכט-אויסגאַבעס:
„ראָבינזאָן קרוזאָ", „פינאָקיאָ" —

זענען אַ גלענצנדער לייען- און לערן-מאַטעריאַל
פאַר שולן, קורסן, קאָלאָניעס –

און די בעסטע מתנה אויף די זומער-פעריען
פון טאַטע-מאַמע פאַר זייערע קינדער!

פאָדערט אומזיסט אונדזער לעצטן נומער פון זשורנאַל צוזאַמען מיטן נייעסטן קאַטאַלאָג פון אַלע אונדזערע אויסגאַבעס.

„Kinder-Fraynd", Warszawa I, Nowolipki 30/34
(אין לאַנד) Kartoteka 662. פּשטקאָו ראָזראַכ.

Kino ADRIA

Dziś i dni następnych

1) potężny dramat p. t.

„PORZUCONA"

w rol. gł. Barbara Stanwyck, Herbert Narshall

2) wesoła komedia p. t.

„Na Jej rozkaz"

w rol. gł. Constance Bennet.

Film dozwolony od lat 18-tu

Od poniedziałku dnia 17 lipca rb. 1) Królowa Lodu 2) Kobiety nad przepaścią

Kino ADRIA

שבת 1³⁰ און 3³⁰
זונטאָג 12 און 2

פריהמאַרגען - פילמען

»Miłość w dżungli«

w rol. gl. Dorothy Lamour Ray Milland.

Nad program: Tygodnik P. A. T.
film dozwolony od lat 16

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr; w tekscie mm 1 szp. 60 gr; na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt

אַבאָנאָמענטס פּרייז: פאַר אַ חודש אין פּוילען זלאָט, אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק, אין אַנדערע לענדער 30 סענט.